

Cyngor Bwrdeistref Sirol
MERTHYR TUDFUL
MERTHYR TYDFIL
County Borough Council

ADRODDIAD MONITRO BLYNYDDOL CYNGOR BWRDEISTREF SIROL MERTHYR TUDFUL YR IAITH GYMRAEG AR GYFER 2025-6

Cynnwys

Adran	Tudalennau
Adran 1: Cyflwyniad a Chrynodeb Gweithredol	3
Cyflwyniad a Gweledigaeth	4-6
Crynodeb Gweithredol	7-8
Adran 2: Safonau'r Gymraeg	9
Cefndir/Cyd-destun	10
Atebolrwydd: Llywodraethu, Monitro a Gwerthuso	11-15
Materion yn codi yn ystod y cyfnod adrodd	16-18
Cynnydd: Safonau Cyflenwi Gwasanaethau	19-20
Cynnydd: Safonau Llunio Polisiâu	21
Cynnydd: Safonau Gweithredol	23-23
Gofynion Data: Cwynion, Sgiliau a Hyfforddiant Iaith Gymraeg	24-28
Adran 3: Cynllun Strategol y Gymraeg	29-30
Nod Strategol 1: Plant a Phobl Ifanc	31
Nod Strategol 2: Cymuned	32-40
Nod Strategol 3: Gweithlu	41-44
Argymhellion a Chynllun Gweithredu	44-46

ADRAN 1

CYFLWYNIAD

A

CRYNODEB GWEITHREDOL

**Y GYMRAEG YNG NGHYNGOR
BWRDEISTREF MERTHYR TUDFUL**

Cyflwyniad

Yn 2011 disodlodd Mesur y Gymraeg (Cymru) Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993 ac fel rhan o'r ddeddfwriaeth newydd, yng Nghymru, mae gan y Gymraeg statws cyfreithiol cyfartal â'r Saesneg ac ni ddylid ei thrin yn llai ffafriol. Nid yw'n ofynnol i gyrrff cyhoeddus ddatblygu a gweithredu Fframwaith y Gymraeg mwyach, ond rhaid iddynt gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg yn lle hynny. Mae'r Safonau'n esbonio sut mae disgwyl i sefydliadau ddefnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol sefyllfaoedd yn fewnol ac yn allanol. Mae'r ddogfen hon yn nodi sut mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful (CBSMT) yn cydymffurfio â'r safonau.

Derbyniodd CBSMT ei Hysbysiad Cydymffurfio terfynol gan Gomisiynydd y Gymraeg ar 30 Medi 2015. Roedd hyn yn amlinellu dyletswydd y Cyngor i fodloni'r Safonau Iaith Gymraeg statudol a sefydlwyd gan Lywodraeth Cymru o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Mae gweithredu'r Safonau'r Gymraeg wedi'i gydblythu â Strategaeth 5 mlynedd y Gymraeg, 2022-2027. Ffocws y Strategaeth hon yw datblygu'r defnydd a'r gweledd o'r Gymraeg ar draws y Fwrdeistref Sirol, gan sicrhau bod y Gymraeg yn iaith sy'n cael ei siarad, ei chlywed a'i dathlu ym Merthyr Tudful a'r cyffiniau. Rhaid darllen ac ystyried Strategaeth y Gymraeg 5 mlynedd ochr yn ochr â Chynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg 2022-2032 y Cyngor, gan fod y ddau gynllun yn gyfochrog, gyda phob un yn atgyfnerthu gweithredoedd y llall.

Ein Gweledigaeth

Mae CBSMT wedi ymrwymo i greu amgylchedd lle mae trigolion yn teimlo'n hyderus ac yn cael eu hannog i ddefnyddio'r Gymraeg yn eu rhyngweithio â'r gymuned a'r Cyngor. Mae'r Cyngor hefyd yn pwysleisio ac yn cefnogi pwysigrwydd staff yn defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle, drwy gyfleoedd ffurfiol ac anffurfiol.

Ein gweledigaeth ym Merthyr Tudful yw: #Shwmaeronment – Bwrdeistref Sirol lle mae'r Gymraeg yn cael ei chlywed, ei siarad a'i dathlu ym mhob man. Mae hyn yn cael ei gefnogi gan ein hegwyddorion cyffredinol:

- **Ardal/Ardal:** Byddwn yn dathlu ein hardal, ei diwylliant, ei threftadaeth a'r gweithgareddau masnachol sy'n ein gwneud yn ffyniannus, uchelgeisiol ac iach.
- **Budd/Budd:** Byddwn yn dathlu manteision ein hiaith, ein hanes a'n treftadaeth a diwylliant. Byddwn yn galluogi pobl i ddatblygu eu sgiliau drwy'r economi, y gweithlu ac fel cyfle fel canolfan gymdeithasol!
- **Cynefin:** Byddwn yn dathlu'r lle lle rydyn ni'n perthyn, ein cymuned gref, amrywiol, bywiog, ein pobl, a'n hunaniaeth ar y cyd, gan hyrwyddo ein tirwedd leol.

Trwy ein gweledigaeth a'n hegwyddorion cyffredinol, rydym ni yn CBSMT yn cynllunio ac yn cefnogi hawliau ein trigolion, ein cymuned a'n gweithlu i ddefnyddio'r Gymraeg.

Yn ystod 2025-6, parhaodd y Cyngor â'i ymdrechion i weithredu gofynion Safonau'r Gymraeg, gan weithio'n agos gydag ystod o feysydd gwasanaeth i sicrhau eu cydymffurfiaeth. Mae'r Cyngor wedi parhau i godi ymwybyddiaeth o ofynion allweddol y Safonau a gwella ein dull gweithredu drwy'r ffyrdd o:

- **Safonau'r Gymraeg:** Codi ymwybyddiaeth, datblygu dealltwriaeth a monitro cynnydd.
- **Strategaeth Iaith Gymraeg:** Creu ethos a Diwylliant a chymryd rhan mewn gweithgarwch cymunedol.

Mae llawer iawn o waith wedi'i gwblhau ar draws ystod o gyfarwyddiaethau a amlinellir yn yr adroddiad hwn. Mae ffocws parhaus wedi bod ar ein gwaith o gefnogi'r gweithlu i ddefnyddio'r Gymraeg yn eu gwaith o ddydd i ddydd. Cyflwynwyd fersiwn newydd o'r Polisi Cymraeg mewnol i'r Cyngor yn 2025, ac mae hyn wedi'i rannu gyda'r gweithlu drwy gydol y flwyddyn drwy negeseuon e-bost Cyfathrebu Corfforaethol. Prif nod y polisi hwn yw ehangu cyfleoedd i'n staff ddysgu Cymraeg ac i fagu eu hyder wrth ddefnyddio'r iaith yn y gwaith. Mae'r polisi hwn yn cael ei gefnogi gan ein cynllun #SiarterShwmaeronemt, sy'n digwydd ar draws tair cyfarwyddiaeth: Adnoddau Dynol, Addysg a Gwasanaethau Cymdeithasol (Plant).

Mae'r Cyngor yn parhau i anelu at greu amgylchedd lle mae preswylwyr yn teimlo'n gyfforddus ac yn cael eu hannog i ddefnyddio unrhyw sgiliau Cymraeg sydd ganddynt wrth gael mynediad at Wasanaethau'r Cyngor. Er mwyn cyflawni hyn, mae'r Cyngor yn parhau ac wedi ymrwymo i weithio mewn partneriaeth â busnesau a sefydliadau lleol ar draws y trydydd sector a'r sector gwirfoddol, gan ein helpu i gyflawni ein cyfrifoldebau i'r gymuned o dan ddeddfwriaeth y Gymraeg.

Mae Adran 2 o'r adroddiad hwn yn amlinellu'r cynnydd y mae CBSMT wedi'i wneud o ran bodloni Safonau'r Gymraeg yn ystod blwyddyn ariannol 2025-26, tra bod Adran 3 yn manylu ar ein cynnydd yn erbyn Strategaeth y Gymraeg. Er ein bod wedi symud ymlaen mewn sawl maes, rydym yn cydnabod bod angen rhagor o waith i gryfhau ac ehangu ein darpariaeth gwasanaeth cyfrwng Cymraeg, ac rydym wedi ymrwymo i barhau â'n taith i gydymffurfio.

Crynodeb Gweithredol:

Datblygiadau Strategol ym maes Hybu'r Gymraeg (2025-26)

Yn ystod 2025–26, parhaodd Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful i gryfhau ei ymagwedd at weithredu Safonau'r Gymraeg a chyflawni Strategaeth y Gymraeg. Canolbwyntiodd gwaith y Cyngor eleni ar ymgorffori diwylliant lle mae'r Gymraeg yn weladwy, yn cael ei werthfawrogi a'i defnyddio'n hyderus ar draws gwasanaethau, y gweithlu a'r gymuned ehangach. Roedd gweledigaeth #Shwmaeronment—bwrdeistref lle caiff y Gymraeg ei chlywed, ei siarad a'i dathlu—yn parhau i fod yn ganolog i'r cynnydd hwn, wedi'i chefnogi gan egwyddorion Ardal, Budd-dal a Cynefin.

Cynhaliodd y Cyngor strwythur llywodraethu cryf, gyda chyfrifoldebau'r Gymraeg wedi'u hintegreiddio i brosesau perfformiad corfforaethol ac yn cael eu monitro drwy adrodd chwarterol, goruchwylio uwch arweinyddiaeth a thrafodaethau rheoli risg. Mae uno Grŵp Strategaeth y Gymraeg â'r Fforwm Cymraeg mewn Addysg wedi creu dull mwy symlach ac alinio o gynllunio, gan sicrhau bod blaenoriaethau'r Gymraeg ac addysg yn atgyfnerthu ei gilydd. Bydd y gwaith yn parhau yn 2026–27 i gryfhau rôl ac aelodaeth strategol y grŵp.

Ffocws sylweddol eleni oedd codi ymwybyddiaeth a dyfnhau dealltwriaeth o'r Safonau ar draws cyfarwyddiaethau. Helpodd ymgyrchoedd cyfathrebu mewnol, prosesau sefydlu wedi'u diweddarau a chanllawiau wedi'u targedu i sicrhau bod staff wedi'u paratoi i gyflawni eu cyfrifoldebau. Mae cyflwyno Polisi Defnydd Mewnol Cymraeg diwygiedig, ochr yn ochr â gweithdrefnau cwyno cryfach, wedi darparu disgwyliadau cliriach a chefnogaeth fwy cadarn i staff. Mae cylch monitro a llawlyfr newydd wedi'u datblygu i sicrhau gweithrediad cyson o fis Ebrill 2026.

Mae cynnydd ar draws y Cyflenwi Gwasanaethau, Llunio Polisiâu a Safonau Gweithredol wedi parhau. Gwnaed gwelliannau i ohebiaeth ddwyieithog, cyfarchion ffôn, allbwn cyfryngau cymdeithasol a chynhyrchu dogfennau cyhoeddus. Ehangodd cynnwys Cymraeg ar y wefan a'r fewnrwyd ymhellach, gyda chefnogaeth monitro parhaus. Adolygwyd polisiâu corfforaethol allweddol—gan gynnwys Cwynion, Digwyddiadau, Grantiau, Tâl ac Urddas yn y Gwaith—i sicrhau cydymffurfiaeth lawn â'r Safonau.

Roedd datblygu'r gweithlu yn parhau i fod yn flaenoriaeth. Cefnogwyd staff drwy gyfleoedd dysgu ffurfiol ac anffurfiol, gan gynnwys cyrsiau Cymraeg a ddarperir gan Dysgu Cymraeg Morgannwg, hyfforddiant wedi'i ddiweddarau ar ymdrin â chwynion, a sesiynau pwrpasol ar gyfer timau fel gwasanaeth yr Amgueddfeydd. Parhaodd y Cyngor i hyrwyddo'r cwrs Cymraeg rhagarweiniol 10 awr, ac mae mwy o staff bellach yn defnyddio'r Gymraeg yn eu gwaith dyddiol. Aeth y cynllun peilot #SiarterShwmaeronment ymlaen yn dda ar draws tair cyfarwyddiaeth, gyda thimau yn dangos mwy o hyder ac yn ymgorffori ymarfer dwyieithog yn eu harferion.

Parhaodd gweithio mewn partneriaeth i chwarae rhan allweddol wrth hyrwyddo'r Gymraeg ar draws y fwrdeistref. Gweithiodd y Cyngor yn agos gyda sefydliadau gan gynnwys Menter Iaith, Soar, Dysgu Cymraeg Morgannwg, yr Urdd, Mudiad Meithrin a'r Coleg. Roedd y partneriaethau hyn yn cefnogi digwyddiadau cymunedol, cyfleoedd dysgu a gweithgareddau ymgysylltu ehangach sy'n cyfrannu at amgylchedd Cymraeg mwy gweladwy a hygyrch.

ADRAN 2

SAFONAU'R GYMRAEG

ADRODDIAD CYNNYDD

Cefndir/Cyd-destun:

Safonau'r Gymraeg:

Yn 2011 disodlodd Mesur y Gymraeg (Cymru) Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993 ac fel rhan o'r deddfwriaeth newydd, yng Nghymru, mae gan y Gymraeg statws cyfreithiol cyfartal â'r Saesneg ac ni ddylid ei thrin yn llai ffafriol. Nid yw'n ofynnol i gyrff cyhoeddus ddatblygu a gweithredu Cynllun Iaith Gymraeg mwyach, ond rhaid iddynt gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg yn lle hynny.

Derbyniodd CBSMT ei Hysbysiad Cydymffurfio terfynol gan Gomisiynydd y Gymraeg ar 30 Medi 2015. Roedd hyn yn amlinellu dyletswydd y Cyngor i fodloni'r Safonau Iaith Gymraeg statudol a sefydlwyd gan Lywodraeth Cymru o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Mae'r nodiadau cydymffurfio i'w gweld yma: [Hysbysiad Cydymffurfio Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful](#)

Mae'r Safonau'n esbonio sut mae disgwyl i sefydliadau ddefnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol sefyllfaoedd. Mae'r adroddiad hwn yn nodi sut mae CBSMT yn bodloni'r safonau.

Sefydlodd y Mesur fframwaith cyfreithiol i osod dyletswydd ar rai sefydliadau i gydymffurfio â safonau ymddygiad ar yr iaith Gymraeg. Mae'r Mesur yn nodi y gall Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, bennu Safonau yn y meysydd canlynol:

1. Cyflenwi Gwasanaeth
2. Llundio Polisi
3. Gweithredol
4. Hyrwyddo
5. Cadw Cofnodion

Nod y Safonau hyn yw:

- Ei gwneud yn glir i sefydliadau beth yw eu dyletswyddau mewn perthynas â'r Gymraeg.
- Sicrhau bod tegwch, cyfiawnder a hawliau i siaradwyr Cymraeg.
- Gwneud gwasanaethau'r Gymraeg yn fwy cyson a gwella eu hansawdd.
- Sicrhau bod y Gymraeg yn ystyriaeth mewn polisi a deddfwriaeth.
- Ei gwneud hi'n gliriach i siaradwyr Cymraeg am y gwasanaethau y gallant ddisgwyl eu derbyn yn Gymraeg.

Gellir dod o hyd i drefniadau ar gyfer cydymffurfio, monitro, hyrwyddo a hwyluso'r Gymraeg yma: [Y Gymraeg | Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful](#)

Atebolrwydd: Llywodraethu, Monitro a Gwerthuso:

Mae'r Rhaglen Gymraeg yn rhan o raglen waith Gwasanaethau Corfforaethol y Cyngor, gan gefnogi cydymffurfiaeth â'r Safonau a chyflawni:

- Cynllun Llesiant Corfforaethol, 2023-2028: Nod Llesiant: Merthyr Tudful uchelgeisiol sy'n canolbwyntio ar ddysgu
- Cymraeg Llywodraeth Cymru 2050: Strategaeth Miliwn o Siaradwyr Cymraeg; Arwain mewn gwlad ddwyieithog
- Strategaeth Iaith Gymraeg Merthyr Tudful, 2022-2027

Mae Safonau'r Gymraeg yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor lunio Adroddiad Blynyddol, mewn perthynas â phob blwyddyn ariannol, sy'n ymdrin â'r ffordd y mae wedi cydymffurfio â'r Safonau Cyflenwi Gwasanaethau, Llundio Polisïau a Gweithredol a chyhoedduswydd yr Adroddiad Blynyddol yn unol â Safonau 158 a 164.

Mae'r adroddiad hefyd yn cyflwyno data ar y dangosyddion gofynnol fel a ganlyn:

- nifer y staff sydd â sgiliau iaith Gymraeg (Safon 151).
- nifer y staff a fynychodd y cyrsiau hyfforddi a restrir yn Safon 128 os cawsant eu cynnig yn Gymraeg (Safon 152).
- canran cyfanswm y staff a fynychodd unrhyw gyrsiau a restrir yn Safon 128 (Safon 152).
- nifer y swyddi newydd a swyddi gwag a gafodd eu categorio fel swyddi lle (i) sgiliau yn y Gymraeg i fod yn hanfodol; (ii) ei bod yn angenrheidiol dysgu sgiliau yn yr iaith Gymraeg unwaith y penodir rhywun i'r swydd; (iii) mae sgiliau yn yr iaith Gymraeg yn ddymunol; neu (iv) nad oedd angen sgiliau yn yr iaith Gymraeg (Safon 154).
- nifer y cwynion a dderbyniodd y Cyngor (Safon 150).

Dylid nodi bod Strategaeth y Gymraeg 5 mlynedd yn dod i ben yn 2027. Bydd strategaeth newydd yn cael ei llunio ac ymgynghori arni yn ystod 2026-7.

Monitro Cynnydd:

Mae'r Cyngor yn parhau i roi Safonau'r Gymraeg ar flaen y gad yn ei waith, gan gydnabod bod darparu a hyrwyddo gwasanaethau Cymraeg o'r pwynt cyswllt cyntaf yn dibynnu ar ymrwymiad y sefydliad cyfan.

Mae'r mesur Cymraeg yn parhau i fod wedi'i ymgorffori ym mhrosesau Perfformiad Corfforaethol y Cyngor, ac mae amcanion y Gymraeg wedi'u hintegreiddio'n llawn yn y Cynllun Lles Corfforaethol. O ganlyniad, mae cynnydd yn cael ei fonitro ochr yn ochr â blaenoriaethau strategol allweddol eraill, gyda'r adroddiad blynyddol yn cael ei gyflwyno i'r Cyngor i'w gymeradwyo.

Cynhelir goruchwyliaeth barhaus drwy fframwaith rheoli perfformiad y Cyngor, sy'n cynnwys:

- Adrodd chwarterol i'r Tîm Rheoli Corfforaethol,
- Adrodd yn aml i'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth, pan fo'n berthnasol.
- Trafodaethau Rheoli Risg gyda'r Swyddog Cydymffurfio.
- Monitro Cynllunio Busnes gyda Phenaethiaid Gwasanaeth a Chyfarwyddwr Corfforaethol.
- Mae Grŵp Strategaeth y Gymraeg bellach wedi'i ymgorffori yn y grŵp Cymraeg mewn Addysg ac fe'i defnyddir hefyd i graffu ar waith y partneriaid.

Monitro Cyflenwi Gwasanaethau:

Rolau a Chyfrifoldebau:

O fewn y Cyngor, mae tîm y Gymraeg yn dwyn ynghyd Aelodau Etholedig, Rheolwyr Corfforaethol, a swyddogion o bob cyfeiriad. Mae presenoldeb Hyrwyddwyr Adrannol yn y tri maes Gwasanaethau Cymdeithasol (Plant), Dysgu a Phobl a Thrawsnewid, ochr yn ochr â'r Swyddog Datblygu'r Gweithlu a'r Swyddog Cydraddoldeb, wedi cryfhau'r hyn a oedd unwaith yn dîm bach ond ymroddedig. Mae'r strwythur hwn yn sicrhau bod cyfrifoldeb am y Gymraeg yn cael ei rannu ar draws y sefydliad yn hytrach nag yn cael ei ddal gan ychydig o ddewisol. Bydd rôl yr hyrwyddwyr yn parhau i gael ei datblygu ar draws meysydd eraill.

Mae Aelodau a Swyddogion Etholedig yn gweithio ar y cyd i sicrhau cydymffurfiaeth lawn â'r Safonau ac i hyrwyddo amgylchedd lle mae'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Ein nod yw i'r holl breswylwyr, aelodau o'r gymuned a'r staff deimlo'n hyderus, yn cael eu cefnogi ac yn ddiogel wrth ddefnyddio'r Gymraeg ym mhob agwedd ar eu rhyngweithio â'r Cyngor.

Goruchwyliaeth Strategol:

- **Yn gyfrifol am y Gymraeg ar lefel wleidyddol:** Mae gan yr Aelod Cabinet dros Addysg y Gymraeg yn eu portffolio. Yn 2025/26, mae Cynghorydd sy'n gweithredu fel Pencampwr Cymru – mae'r elfen hon yn destun newid.
- **Yn gyfrifol am y Gymraeg ar lefel strategol:** Cyfarwyddwr Addysg – Arweinydd Rheoli Corfforaethol; Pennaeth Gwasanaeth – Cyflawniad a Lles.

Cyflenwi Gweithredol:

- **Yn gyfrifol am weithredu'r safonau o ddydd i ddydd ac yn gweithredu fel pwynt cyswllt ar gyfer trafod yr adroddiad:** Bydd Cyflawni Gweithredol yn cael ei fonitro trwy uwch dîm arweinyddiaeth y Cyngor a grwpiau llywio neu rwydweithiau rheolwyr perthnasol.
- Mae Swyddog Polisi'r Gymraeg (CLILC) yn cymryd cyfrifoldebau allweddol am gefnogi a chyflawni (Strategaeth a Safonau'r Gymraeg).

Mae aelodau eraill o'r tîm yn cynnwys:

- Arweinydd Strategol ar gyfer Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (WESP).

- Eiriolwyr Tîm Adrannol.
- Ein cefnogaeth ar gyfer cyfieithu – Soar.
- Swyddog Ecwiti (Tîm Llywodraethu).
- Swyddog Datblygu'r Gweithlu sy'n cefnogi Arwain Gwlad Ddwyeithog.

Monitro Cyflenwi:

- Mae'r Gymraeg (fel gwasanaethau eraill) yn cyd-fynd â phrosesau rheoli perfformiad y Cyngor.
- Mae'r tîm Rheoli Corfforaethol yn derbyn diweddariadau chwarterol ac yn darparu heriau adeiladol ynghylch cynnydd ar weithredu a datblygu.
- Bydd newidiadau gweithredol yn cael eu hymgorffori o fewn cynlluniau darparu gwasanaethau ac yn cael eu monitro trwy drefniadau llywodraethu presennol. Gall hyn gynnwys cyfrannu at weithgareddau hunanwerthuso sy'n llywio'r broses graffu.
- Cynhelir ymarfer siopwr dirgel sy'n bwydo i gynlluniau gwasanaeth ar gyfer gwella; mae hyn yn digwydd bob chwarter.
- Bydd gwersi a ddysgwyd ac enghreifftiau o arfer gorau yn cael eu rhannu ar draws y Cyngor fel rhan o'r dull hwn.
- Mae offeryn monitro wedi'i ddatblygu ac mae'n cefnogi pob cam gweithredu, ac mae wedi'i ehangu dros y flwyddyn ariannol

Prosesau newydd 2025-6

- Yn ystod 2025-6 cychwynnwyd dulliau/prosesau newydd gan y tîm Pobl a Thrawsnewid. Mae'r broses recriwtio bellach yn ymgorffori dadansoddiad o'r gofynion ieithyddol ar gyfer pob swydd. Mae rheolwyr yn asesu pob rôl, yn ystyried ei swyddogaethau a'r capasiti Cymraeg presennol o fewn y gwasanaeth. Mae'r asesiad hwn yn cael ei adolygu gan Dîm Rheoli Corfforaethol y Cyngor cyn i'r swydd fynd ymlaen i gyfweliad.
- Mae cylch monitro newydd, canllawiau a'r offeryn a weithredwyd y llynedd, wedi'u datblygu a'u rhannu gyda UDRh. Bydd hyn yn cael ei ddefnyddio o fis Ebrill 2026.

Monitro a Gwerthuso Partneriaeth:

Mae Grŵp Strategaeth y Gymraeg wedi'i uno â'r Fforwm Cymraeg mewn Addysg. Bwriad y strwythur diwygiedig hwn yw symleiddio goruchwyliaeth a chryfhau'r aliniad rhwng cynllunio iaith Gymraeg a blaenoriaethau addysg. Mae'r fforwm hwn yn gofyn am delerau ac amodau newydd, yn ogystal ag addasiadau i aelodaeth, a fydd yn cael eu cynnwys ar gyfer 2026-7. Bydd hyn yn sicrhau bod safbwyntiau ehangach yn chwarae rhan yn y broses lywodraethu a gwneud penderfyniadau.

Mae'r Pennaeth Gwasanaeth a Swyddog Polisi'r Gymraeg yn gweithio ar draws pob cyfarwyddiaeth a gydag ystod o bartneriaid allanol i ddatblygu a gweithredu Strategaeth y Gymraeg a chydymffurfiaeth â Safonau'r Gymraeg. Mae gweithio mewn partneriaeth i gefnogi'r gweithrediad hwn yn cynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i, y canlynol:

- Y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol.
- Menter Iaith a Chanolfan Soar.
- Dysgu Cymraeg Morgannwg.
- RhaG
- Mudiad Meithrin
- Yr Urdd
- Y Coleg, Merthyr Tudful
- Cymraeg i Bawb
- Comisiynydd y Gymraeg

Cymeradwyo'r adroddiad:

Mae cymeradwyo'r adroddiad yn cael ei gynnal trwy broses ddemocrataidd Pwyllgor Craffu a'r Cyngor.

Gweithdrefn Cwyno:

Mae cwynion neu bryderon sy'n ymwneud â'r Gymraeg yn cael eu rheoli yn unol â'r amserlenni a'r gweithdrefnau a nodir ym Mholisi Cwynion y Cyngor. Mae'r polisi hwn wedi'i ddiweddarau ymhellach yn dilyn trafodaethau gyda Swyddfa'r Comisiynydd, er mwyn sicrhau ei fod yn fwy cadarn ac yn well i fynd i'r afael â chwynion sy'n gysylltiedig â'r Gymraeg. Mae'n ofynnol i swyddogion ymchwilio ymgynghori â'r holl ddeddfwriaeth berthnasol cyn penderfynu a yw'r Cyngor neu faes gwasanaeth penodol wedi gweithredu yn unol â gofynion statudol a pholisïau a gweithdrefnau cymeradwy.

Mae gweithwyr y Cyngor yn derbyn hyfforddiant ar ymdrin â chwynion sy'n gysylltiedig â Safonau'r Gymraeg, ac mae ymwybyddiaeth staff yn cael ei atgyfnerthu drwy ddiweddariadau rheolaidd, sesiynau sefydlu, a dysgu parhaus o fewn Rhaglen Datblygu'r Gweithlu. Mae Sefydlu bellach yn rhoi pwyslais cryfach ar sicrhau bod gan swyddogion yr offer, y gefnogaeth a'r wybodaeth sydd eu hangen i ymateb yn effeithiol i gwynion Cymraeg. Mae'r modiwlau hyn wedi cael eu diweddarau ymhellach yn ystod 2025-6.

Wrth ddelio â chwyn, mae gweithwyr yn cyfeirio at yr Hysbysiad Cydymffurfio – Adran 44 o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 (a gyhoeddwyd 30/09/2015) a'r Cod Ymarfer ar gyfer Safonau'r Gymraeg (Rheoliadau 2015) er mwyn cael mynediad at y canllawiau angenrheidiol. Mae cymorth ychwanegol ar gael gan Swyddog Polisi'r Gymraeg i unrhyw aelod o staff sy'n derbyn neu'n rheoli cwyn yn ymwneud â'r Safonau. Gellir dod o hyd i'r broses a'r polisïau yma:

Gweithdrefn Cwyno, Sylwadau ac Adborth Cwsmeriaid | Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful

Polisi Cwynion Corfforaethol

Materion sy'n codi yn ystod y cyfnod adrodd

Hyrwyddo a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg

Dull gweithredu, datblygu ac ymgorffori:

Cafodd y dull o weithredu, datblygu ac ymgorffori Safonau'r Gymraeg ei adnewyddu y llynedd yn dilyn cyfranogiad y Cyngor yn y rhaglen Arwain Gwlad Ddwyeithog ar gyfer y sector cyhoeddus. Mae'r gwaith hwn yn parhau i'r flwyddyn gyfredol, gyda'r dysgu a'r momentwm o'r rhaglen yn dal i lunio gweithgarwch a gwelliant parhaus.

Mae'r ddau fformat gweithredu wedi parhau:

- **Rhaglen y Gymraeg:** Creu ethos a diwylliant a chymryd rhan mewn gweithgareddau cymunedol.
- **Safonau'r Gymraeg:** Codi ymwybyddiaeth, datblygu dealltwriaeth a monitro cynnydd.

Rhaglen Iaith Gymraeg: Creu ethos a diwylliant:

Mae'r Cyngor yn parhau i ganolbwyntio ei naratif cyfathrebu allweddol o gwmpas:

- Gyda'n gilydd
- Rydym yn gallu
- Cymryd camau bach.

Mae hyn wedi parhau i ddatblygu trwy ein gweledigaeth o #Shwmaeronment, mae hyn yn ein galluogi i ddod â'r weledigaeth yn fyw trwy egwyddorion allweddol:

- Ardal
- Manteision
- Cynefin

A fydd yn cael ei ddathlu.

Mae'r Cyngor yn parhau i rymuso'r gweithlu a'r gymuned trwy 'alwad i weithredu' parhaus trwy #smallsteps/camaubach. Mae hyn yn cefnogi'r syniad bod ein diwylliant a'n ethos o'r Gymraeg yn perthyn i ni i gyd.

Mae ein dull #SiarterShwmaeronment wedi parhau. Mae tair cyfarwyddiaeth yn parhau â'u taith – Gwasanaeth Pobl a Thrawsnewid, Dysgu a Gwasanaeth Cymdeithasol (Plant) ac mae hyn wedi'i fonitro'n weithredol yn y tymor gan WLPO gyda'r tair yn cyflawni mwy na hanner y targedau erbyn diwedd Ionawr 2026.

Mae'r nod hirdymor yn parhau i gyflwyno'r #SiarterShwmaeronment ar draws holl gyfarwyddiaethau'r Cyngor.

Rhaglen Iaith Gymraeg: Codi Ymwybyddiaeth a Datblygu Dealltwriaeth:

Mae'r Cyngor yn cydnabod trosiant parhaus staff a recriwtio gweithwyr newydd. Felly, mae wedi parhau i fabwysiadu rhaglen sy'n canolbwyntio ar godi ymwybyddiaeth a meithrin dealltwriaeth i sicrhau bod yr holl safonau yn cael eu cymhwyso, eu hymgorffori a'u cynnal yn gyson ar draws y sefydliad.

Codi ymwybyddiaeth:

Mae rhaglen o godi ymwybyddiaeth yn parhau i sicrhau bod Strategaeth a Safonau'r Gymraeg yn uchel ar yr agenda ar draws y cyfarwyddiaethau. Mae hyn wedi'i ddatblygu ymhellach trwy

- Gyflwyno cyfathrebu mewnol yn canolbwyntio ar amlinellu elfennau allweddol polisïau newydd. Er enghraifft, y defnydd o'r Gymraeg yn fewnol.
- Ein cylch monitro newydd, sy'n amlinellu'r disgwyliadau, y blaenoriaethau a'r targedau a osodwyd i sicrhau cydymffurfiaeth â'r safonau, yn dechrau yn Chwarter 1.
- Weithio gyda phartneriaid cymunedol a chenedlaethol i ddeall y math o hyfforddiant/cyrsiau sydd ar gael.
- Newidiadau i'r Broses Sefydlu gydag ail-ffocws ar gwynion am y Gymraeg a'r Safonau.

Datblygu Dealltwriaeth:

Er mwyn dyfnhau dealltwriaeth o 5 maes y Safonau, a gwella sgiliau aelodau'r tîm, mae amrywiaeth o waith wedi'i wneud. Mae hyn wedi cynnwys:

- Gweithio ochr yn ochr â gwahanol dimau gwasanaeth i asesu anghenion penodol i feysydd cyfarwyddiaeth.
- Datblygu mwy o adnoddau maes gwasanaeth penodol i gefnogi safonau darparu gwasanaethau.
- Ymateb i ymholiadau o bob cyfarwyddiaeth i gefnogi eu datblygiad a'u dealltwriaeth.
- Ymestyn cyfleoedd i aelodau'r tîm ymgymryd ag ystod o gyfleoedd dysgu a datblygu anffurfiol a ffurfiol. Er enghraifft, rhaglenni pwrpasol ar gyfer tîm yr Amgueddfa.
- Ymgysylltu â'r Bartneriaeth Addysg Busnes Gyda'n Gilydd i hyrwyddo'r iaith. Gan weithio mewn partneriaeth â Menter Iaith, mae gwaith parhaus i ddatblygu map o fusnesau Cymraeg ar draws y Fwrdeistref.
- Gweithio gyda'r tîm Cwynion a Phryderon i ddiweddarau'r Polisi Cwynion i sicrhau ei fod yn fwy cadarn o ran dealltwriaeth o gwynion o'r Gymraeg.
- Gweithio gyda'r tîm Adfywio ar ddiweddarau'r Polisi Grantiau.
- Cyflwyno'r Polisi Defnydd Mewnol Cymraeg newydd, gan sicrhau ei fod yn cael ei gyfathrebu'n glir i staff ar draws y sefydliad.

Gweithio ar draws Cyfarwyddiaethau

Dros y flwyddyn ddiwethaf, mae Tîm y Gymraeg wedi parhau i wneud cynnydd sylweddol, gan adeiladu perthnasoedd cryf gydag ystod eang o dimau a chyfarwyddiaethau. Mae'r dull cydweithredol hwn wedi helpu i sicrhau mwy o gydymffurfiaeth â Safonau'r Gymraeg, tra hefyd yn dyfnhau dealltwriaeth ac ymwybyddiaeth staff o'u pwrpas a phwysigrwydd defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle. Trwy ymgysylltu, arweiniad a chefnogaeth barhaus, mae'r tîm wedi chwarae rhan allweddol wrth ymgorffori ymarfer dwyieithog ar draws y sefydliad. Mae'r canlynol yn amlinellu'r gwaith gyda gwahanol gyfarwyddiaethau a'r safonau cysylltiedig. Mae esboniad pellach o'r gwaith yn yr adran safonau penodol.

- TGCh – Safonau 52-57, 120, 121-126
- Recriwtio – Safonau 99-104, 136-140
- Perfformiad a Thrawsnewid Pobl – Safonau 101, 105-111
- Cyfathrebu Corfforaethol – Safon 83
- Dysgu – Safon 130
- Gwasanaethau Cymdeithasol (Plant) – Safonau 23-29B, 40-49
- Adfywio – Safonau 37,40-49

Cynnydd: Safonau darparu gwasanaethau:

Cyd-destun:

Mae Mesur y Gymraeg yn diffinio 'safon darparu gwasanaethau' fel gofyniad sy'n ymwneud â gweithgaredd darparu gwasanaethau sydd â'r bwriad o hyrwyddo neu hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg, neu helpu i sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg pan fydd y gweithgaredd hwnnw'n cael ei gynnal. Mae'n esbonio ymhellach bod 'gweithgaredd darparu gwasanaethau' yn cyfeirio at berson sy'n darparu gwasanaethau i unigolyn arall neu'n delio ag unrhyw berson mewn cysylltiad â darparu gwasanaethau—boed i'r unigolyn hwnnw neu i drydydd parti.

Cynnydd

	Safon	Cynnydd a Datblygiad
Gohebiaeth a anfonwyd gan gorff	1-7	Nodiadau atgoffa ac adnoddau i gefnogi gweithwyr yn dilyn monitro ar gyfer cydymffurfio.
Galwadau ffôn a wneir ac a dderbynnir gan gorff	8-22	Nodiadau atgoffa ac adnoddau i gefnogi gweithwyr yn dilyn monitro ar gyfer cydymffurfio. Mae hyfforddiant i rai staff wedi digwydd.
Safonau sy'n ymwneud â chorff sy'n cynnal cyfarfodydd nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol.	23-29B	Codi ymwybyddiaeth ymhlith gweithwyr a allai gynnal cyfarfodydd o'r fath.
Cyhoeddusrwydd a hysbysebu corff.	37	Codi ymwybyddiaeth ymhlith gweithwyr sydd wedi defnyddio cyhoeddusrwydd a hysbysebu dros y flwyddyn.
Corff sy'n cynhyrchu a chyhoeddi dogfennau.	40-49	Nodiadau atgoffa ac adnoddau i gefnogi gweithwyr yn dilyn monitro ar gyfer cydymffurfio.
Gwefannau' corff a gwasanaethau ar-lein.	52-57	Ehangu darpariaeth Gymraeg ar draws ein gwasanaethau ar-lein drwy gyfieithu meysydd allweddol o'r fewnrwyd ac

		adrannau o'r wefan, a'n gwefan allanol dan arweiniad y Cyngor gyda chefnogaeth monitro parhaus i sicrhau bod cynnwys dwyieithog yn cael ei gynnal.
Defnydd corff o'r cyfryngau cymdeithasol.	58-59	Nodiadau atgoffa wedi'u hanfon i gryfhau allbwn cyfryngau cymdeithasol dwyieithog, cynnal trafodaethau a chyhoeddi nodiadau atgoffa rheolaidd i sicrhau bod postiadau'n cael eu cyflwyno'n gyson yn Gymraeg a Saesneg.
Safonau sy'n ymwneud â chorff sy'n dyfarnu grantiau.	71-75	Gweithio gyda Swyddog Polisi'r Gymraeg i sicrhau cydymffurfiaeth.
Hunaniaeth gorfforaethol corff.	83	Mae gwybodaeth e-bost wedi'i chynhyrchu ar gyfer staff ac mae sicrwydd o hysbysebu cyfryngau cymdeithasol a gwefan Cymru wedi'i gyflawni.

Cynnydd: Safonau Llunio Polisiâu

Cyd-destun:

Mae'r Safonau Llunio Polisiâu yn ei gwneud yn ofynnol i sefydliadau ystyried sut y gall eu penderfyniadau polisi effeithio ar y Gymraeg a'i defnydd. Ym Merthyr Tudful, defnyddir yr Asesiad Effaith Integredig (IIA).

Mae'r IIA yn ymgorffori'r asesiad effaith cydraddoldeb sy'n ofynnol o dan Reoliadau Deddf Cydraddoldeb 2010 (Cymru) 2011 a Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, ac erbyn hyn hefyd yn cynnwys

Mae'r IIA yn sicrhau cydymffurfiaeth â'r ddeddfwriaeth ganlynol:

- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
- Rheoliadau Deddf Cydraddoldeb 2010 (Dyletswyddau Statudol) (Cymru) 2011
- Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011
- Adran 6 o Ran 1 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016
- Dyletswydd economaidd-gymdeithasol (Adran 1 o Ddeddf Cydraddoldeb 2010)

Adolygiad o bolisiâu:

Mae'r polisiâu canlynol wedi'u hadolygu/adolygu yn 2025-6:

- Polisi Pryderon a Chwynion Corfforaethol.
- Defnyddio Cymraeg mewnol.
- Polisi Digwyddiadau.
- Polisi Grantiau.
- Polisi Tâl 2025-2026
- Polisi Urddas a Pharch yn y Gwaith
- Polisi Hyblyg a Gweithio Cartref
- Cod Ymddygiad

Ar hyn o bryd, mae'r Polisi Caffael yn cael ei adolygu.

Safonau Gweithredol

Cyd-destun:

Yn gyffredinol, mae'r Safonau Gweithredol yn canolbwyntio ar sut mae sefydliad yn datblygu ac yn cryfhau ei ddefnydd ei hun o'r Gymraeg, tra hefyd yn galluogi a chefnogi staff i ddefnyddio'r Gymraeg yn hyderus yn y gweithle.

Cynnydd

	Safonol	Cynnydd a Datblygiad
Safonau sy'n ymwneud â defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff	98	<p>Adolygwyd y defnydd o Bolisi Mewnol Cymru yn unol â'r dulliau newydd sy'n cael eu cymryd gan y Cyngor a'r cynnydd a wnaed ar draws y sefydliad.</p> <p>Mae hyn yn cynnwys:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Creu ethos a diwylliant. 2. Gwybodaeth, arweiniad a chefnogaeth. 3. Dewis iaith. 4. Llunio polisiâu. 5. Dogfennau polisi. 6. Cyfarfodydd. 7. Recriwtio. 8. Sgiliau Cymraeg. 9. Hyfforddiant. 10. Arddangos y gallu i siarad Cymraeg. 11. Cyfathrebu. <p>Mae hyn wedi'i basio trwy'r Cyngor ac wedi cael ei gyflwyno trwy negeseuon e-bost Cyfathrebu Corfforaethol.</p>
Safonau sy'n ymwneud â'r defnydd o'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff.	99-104	Nodiadau atgoffa a thrafodaethau yn unol â'r safonau hyn. Ffocws mwy cadarn ar Gwynion Cymraeg mewn Sefydlu a hawliau gweithwyr o fewn y Broses Sefydlu.
Safonau sy'n ymwneud â defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff	105-111	Polisiâu mewnol wedi'u hadolygu ac ar gael i gydweithwyr yn fewnol yn y Gymraeg a gellir dod o hyd iddynt ar yr Hwb Staff.
Safonau sy'n ymwneud â thechnoleg gwybodaeth corff ac am ddeunydd cymorth a ddarperir gan gorff.	120	Mae gan yr holl staff fynediad at feddalwedd gyfrifiadurol ar gyfer gwirio sillafu a gramadeg yn Gymraeg ar ein mewnwrwyd fewnol.
Safonau sy'n ymwneud â'r fewnwrwyd.	121-126	Mae hwn yn faes parhaus i'w ddatblygu o fewn y Cyngor. Mae rhaglen addasu yn dal

		i fynd rhagddo ac mae'n cael ei monitro drwy'r rhaglen fonitro fewnol.
Corff sy'n datblygu sgiliau Cymraeg drwy gynllunio a hyfforddi ei weithlu.	127-135	<p>Mae'r ffordd y mae'r Cyngor yn asesu sgiliau iaith Gymraeg wedi'i ddiweddarau yn unol â'r Fframwaith Cyfeirio Ewropeaidd Cyffredin ar gyfer Ieithoedd (CEFR). Bydd angen cyfnod pontio i alinio casglu data.</p> <p>Mae hyfforddiant ar gwynion o fewn sefydlu wedi'i ddiweddarau.</p> <p>Mae hyfforddiant ar gynnal cyfarfodydd/galwadau ffôn gan ddefnyddio'r Gymraeg wedi cael ei gynnal mewn rhai timau.</p> <p>Mae cwrs Mynediad 1 wedi dechrau gyda Dysgu Cymraeg Morgannwg.</p> <p>Mae adnoddau a chymorth wedi'u creu i sicrhau bod gan bob gweithiwr fersiwn Gymraeg o'u manylion cyswllt yn eu llofnodion e-bost.</p>
Safonau sy'n ymwneud â recriwtio a phenodi.	136-140	<p>Mae Swyddog Polisi'r Gymraeg a'r tîm recriwtio wedi gweithio i ddiweddarau Llawlyfr Rheolwyr o ran recriwtio a phenodi.</p> <p>Mae'r Broses Sefydlu wedi'i diweddarau i sicrhau bod y wybodaeth a ddarperir ar y Gymraeg yn fwy cadarn ac yn codi eu hymwybyddiaeth o'r iaith.</p> <p>Mae pob gweithiwr wedi cael amlinelliad o gyfleoedd dysgu ffurfiol ac anffurfiol ac yn parhau i gael eu darparu. Mae'r rhain yn cael eu cyfathrebu'n rheolaidd trwy fwletinau, Facebook staff ac e-byst.</p>

Gofynion Data: Cwynion, Sgiliau a Hyfforddiant Iaith Gymraeg Cwynion

Fel y nodwyd uchod, mae'r Polisi Pryderon a Chwynion Corfforaethol wedi'i adolygu eleni a'i gryfhau i sicrhau ymagwedd fwy cadarn at gwynion sy'n ymwneud â'r Gymraeg. Mae'r broses wedi'i diweddarau yn rhoi mwy o bwyslais ar gefnogi staff i ddeall eu cyfrifoldebau ac ymdrin â chwynion Cymraeg yn briodol ac yn gyson.

Ni dderbyniodd Adran Gwynion y Cyngor unrhyw gwynion ffurfiol mewn perthynas â'r Gymraeg yn ystod y cyfnod 1 Ebrill 2025 - 31 Mawrth 2026.

Sgiliau Iaith Gymraeg Gweithwyr:

(ar sail y cofnodion a gedwir yn unol â safon 151)

Mae'r adran ganlynol yn amlinellu'r gwaith o gofnodi sgiliau iaith Gymraeg ar draws y Cyngor, yn seiliedig ar ein fframwaith mewnol presennol. Ar hyn o bryd mae'r Cyngor yn gweithio i fabwysiadu dull mwy cadarn a chyson trwy alinio'r fframwaith hwn a'r lefelau CEFR. Bydd hyn yn rhan o'n hargymhellion a'n cynllunio gweithredu ar gyfer 2026–27.

Cyfarwyddiaeth	Cyfanswm	Addysg	Cyllid	Llwyodraethu ac Adnoddau	Gwasanaethau Cymdogaeth	Adfywio a Thai	Ysgolion - wedi'u cyflogi'n uniongyrchol	Gwasanaethau Cymdeithasol
Gwranddo								
Dim Sgiliau	781	160	88	57	82	40	165	189
Sgyrsiau Cymdeithasol								
Sylfaenol	222	18	13	7	7	14	135	28
Ymholiadau Sylfaenol	714	75	29	40	39	45	356	130
Sgyrsiau Gwaith Mawr	28	5	1	1	2	1	11	7
Pob sgwrs gwaith	128	20	1	6	10	2	70	19
Sgyrsiau Rheolaidd	42	2	2	2	1	5	24	6
Dim Cofnod	1,120	312	30	24	68	30	527	129
Darlten								
Dim Sgiliau	763	152	79	57	78	39	176	182
Deunydd rheolaidd	76	7	4	2	3	5	47	8
Geiriau a Brawddegau Sylfaer	701	70	38	41	41	48	322	141
Deunydd Gwaith Sylfaenol	178	18	8	4	6	11	116	15
Mwyafrif o'r deunydd	54	6	2	5	2	3	27	9
Pob deunydd gwaith	129	22	2	4	9	1	70	21
Dim Cofnod	1,134	317	31	24	70	30	530	132
Siarad								
Dim Sgiliau	805	157	89	63	79	49	179	189
Ateb ymholiadau syml	180	9	11	9	9	9	114	19
Sgyrsiau Cyffredinol	693	80	25	31	37	42	348	130
Mwyafrif o sefyllfaoedd	33	5	1	3	3	2	13	6
Sgwrsio ag eraill	53	5	3	2	3	4	29	7
Rhugl - Pob sgwrs	137	21	4	5	7	1	76	23
Dim Cofnod	1,134	315	31	24	71	30	529	134
Ysgrifennu								
Dim Sgiliau	964	82	63	46	75	42	482	174
Neguseuon Sylfaenol	573	24	19	15	40	42	300	133
Gohebiaeth syml	138	5	4	9	10	9	65	36
Testun rheolaidd - gyda chymorth	58	4	3	4	5	1	26	15
Mwyafrif o destunau ysgrifenedig	45	1	3	1	4	5	27	4
Medrus - gwaith cymhleth	113	6	0	3	9	10	54	31
Dim Cofnod	1,144	470	72	59	66	28	334	115

Sylwebaeth:

- Mae data 2025/26 yn dangos bod mwy o staff yn adrodd sgiliau Cymraeg sylfaenol a chanolradd na'r flwyddyn flaenorol, sy'n awgrymu cynnydd cyson mewn hyder.
- Mae sawl categori 'dim sgiliau' wedi gostwng ychydig o'r flwyddyn flaenorol.
- Mae categorïau swyddogaethol fel "Ymholiadau sylfaenol," "Sgwrs gyffredinol," a "Deunydd gwaith sylfaenol" wedi tyfu, gan nodi bod mwy o staff yn symud ymlaen y tu hwnt i'r lefelau isaf.
- Mae ysgrifennu yn parhau i fod y maes mwyaf heriol, ond mae 2025/26 yn dangos cynnydd bach mewn "Gohebiaeth syml" a "Testun arferol gyda chymorth," sy'n adlewyrchu gwelliant graddol.
- Mae'r categori "Dim cofnod" yn parhau i fod yn fawr, ond disgwylir i'r newid tuag at offeryn archwilio CEFR wella ansawdd data yn sylweddol yn y dyfodol.
- Mae'n ymddangos bod mentrau diwylliannol a gyflwynwyd yn 2024/25 - fel #Shwmaeronment a #Camaubach - yn cael effaith gronol gadarnhaol, a adlewyrchir yn y symudiad graddol i fyny ar draws sawl categori sgiliau y gellir ei weld isod yn y cynnydd yn y defnydd cynyddol o gyrsiau ffurfiol ac anffurfiol.
- Ar y cyfan, mae data 2025/26 yn dangos cynnydd cadarnhaol, sefydlog o 2024/25, gyda mwy o staff yn datblygu sgiliau cyfnod cynnar, hyfedredd uwch sefydlog, a llwybr cliriach tuag at well gallu dwyieithog.

Hyfforddiant a Datblygu:

Amlinellir y gweithlu a'r cyfleoedd datblygu yn y cynnydd ar Strategaeth y Gymraeg – Nod Strategol 3 yn Adran 2.

Ni dderbyniwyd unrhyw geisiadau am fersiwn Gymraeg o gyrsiau yn unol â Safon 152.

Swyddi newydd a gwag:

Dymunol – Angen ymgymryd â rhaglen 10 awr	225
Hanfodol	1

Gweithgareddau Monitro:

Caiff y gwasanaeth ei fonitro drwy fframwaith rheoli perfformiad y Cyngor.

Ar draws y Cyngor, mae'r fframwaith rheoli perfformiad yn dangos cynnydd clir o ran cryfhau sgiliau iaith Gymraeg a gwreiddio arferion dwyieithog.

Mae tystiolaeth o feysydd gwasanaeth yn dangos cynnydd cyson ac ystyrion o ran bodloni Safonau'r Iaith Gymraeg, gyda'r rhan fwyaf o dimau'n gwreiddio'r cwrs iaith Gymraeg 10 awr gorfodol yn eu prosesau sefydlu ac yn annog staff i ddatblygu eu sgiliau ymhellach lle mae capasiti'n caniatáu. Mae llawer o wasanaethau'n nodi hyder cynyddol wrth ddefnyddio Cymraeg achlysurol, gyda chefnogaeth sesiynau ymwybyddiaeth, modiwlau e-ddysgu, ac arweiniad parhaus gan y Swyddog Iaith. Mae hyn wedi helpu i normaleiddio Cymraeg bob

dydd ar draws y sefydliad, yn enwedig mewn cyfarchion, cyfathrebu e-bost, a rhyngweithio rheng flaen.

Mae gwasanaethau sy'n wynebu'r cyhoedd yn parhau i gryfhau darpariaeth ddwyieithog, gyda Llyfrgelloedd, Amgueddfeydd, TGCh, Gwasanaethau Cwsmeriaid, a Gwasanaethau Cymdogaeth yn dangos defnydd cyson o arwyddion dwyieithog, cynnwys digidol, hysbysiadau cyhoeddus, ac ymgysylltu â chwsmeriaid. Mae dull TGCh o sicrhau bod pob system a ffurflen ar-lein yn ddwyieithog yn ddiodyn wedi cefnogi cydymffurfiaeth sefydliadol ehangach. Mae datblygiadau strategol, gan gynnwys y Polisi Iaith Gymraeg Mewnol, y Polisi Grantiau Iaith Gymraeg drafft, a'r Strategaeth Addysg Iaith Gymraeg wedi'i hadnewyddu, yn atgyfnerthu ymhellach ymrwymiad y Cyngor i wella darpariaeth yr iaith Gymraeg. Er bod rhai gwasanaethau'n nodi capasiti cyfyngedig i symud ymlaen y tu hwnt i ofynion statudol, mae'r darlun cyffredinol yn adlewyrchu newid diwylliannol cadarnhaol a hyder cynyddol sefydliadol wrth ddarparu gwasanaethau dwyieithog.

Trosolwg yr Offeryn Monitro:

Mae offeryn monitro sy'n cyflwyno trosolwg o bob un o'r ffrydiau a'r safonau perthnasol wedi'i ddatblygu, gan gynorthwyo gallu'r Cyngor i olrhain pa mor dda ac yn gyson y mae'r safonau'n cael eu gweithredu ar draws pob cyfarwyddiaeth.

Mae'r holl safonau o leiaf yn y cam gweithredu, gyda mwy na hanner yn y cam ymgorffori neu gynnal. Mae hyn yn golygu bod mwy o gysondeb o ran gweithredu'r safonau o fewn y meysydd hyn.

Adran	Gweithredu		Ymgorffori		Gynnal	
	No.	%	No.	%	No.	%
1. Safonau Cyflewni Gwasanaethau	58	52.3%	30	27.0%	23	20.7%
2. Safonau Lluo Polisi	3	20.0%	10	66.7%	2	13.3%
3. Safonau Gweithredu	23	39.7%	14	24.1%	21	36.2%
4. Safonau Hyrwyddo	0	0.0%	1	25.0%	3	75.0%
5. Safonau Cadw Cofnodion	2	20.0%	3	30.0%	5	50.0%

Canlyniadau Monitro Mewnol:

Mae monitro mewnol wedi'i gynnal ac mae'r canlyniadau wedi'u hadrodd i'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth. Amlinellir canlyniadau'r monitro isod:

Meysydd Cydymffurfio:

- Atebwyd pob galwad yn Gymraeg.
- Roedd 67.9% o lofnodion e-bost yn cydymffurfio. Arweiniodd hyn at e-bost Cyfathrebu Corfforaethol i gynorthwyo cydymffurfiaeth. Roedd 100% o lofnodion e-bost yn cydymffurfio ar waith dilynol pellach.

- Roedd llawer o'r meysydd a brofwyd o fewn y Fewnrwyd fewnol yn cydymffurfio. Rhoddwyd cefnogaeth lle canfuwyd diffyg cydymffurfio a dileu elfennau hanesyddol.
- Roedd 100% o'r negeseuon Allan o'r Swyddfa a wiriwyd yn cydymffurfio.
- Mae gwefannau trydydd parti wedi'u cyfieithu i sicrhau cydymffurfiaeth.
- Cydymffurfiodd 72% mewn ymatebion i negeseuon e-bost, anfonwyd yr e-byst hyn yn Gymraeg a derbyniodd ymateb Cymraeg yn unol â'r safonau.
- Lefelau cydymffurfio ar gyfer y safon gyfathrebu: Mae'r cyfryngau cymdeithasol wedi gwella gan fod yr holl wefannau allanol y mae'r Cyngor yn eu monitro yn cydymffurfio.

Meysydd Datblygu:

- Mae'r Fewnrwyd wedi cael rhywfaint o ddatblygiad; fodd bynnag, mae angen gwaith pellach ar hyn.
- Mae angen datblygu ymhellach ar rai ffurflenni ar ein gwefan allanol i gefnogi dull dwyieithog.
- Mae angen mwy o gysondeb ar y cyfryngau cymdeithasol i sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol. Er enghraifft, defnyddio hashnodau a sylwebaeth ffotograffau.

Camau a gymerwyd ar ardaloedd i'w datblygu hyd yma

Mae'r Swyddog Polisi wedi parhau i weithio gyda gwahanol adrannau a pherchnogion tudalennau gwe ac ardaloedd mewnwyd i sicrhau cydymffurfiaeth. Mae cymorth e-bost wedi parhau i gael ei roi i'r holl staff.

Monitro Allanol

Monitro 'Meddal' Swyddfa'r Comisiynwyr:

Mae Swyddog Gosod Safonau a Chydymffurfiaeth Swyddfa'r Comisiynydd wedi ymgymryd â gweithgareddau cydymffurfio ar ein sianeli cyfryngau cymdeithasol a'r wefan gorfforaethol.

Mae'r canlynol yn amlinellu meysydd cryfderau a nodwyd a meysydd i'w datblygu:

Meysydd Cydymffurfio:

- Roedd 70% o'r swyddi a wiriwyd yn cydymffurfio.
- Roedd 7% o'r swyddi a wiriwyd yn cydymffurfio'n rhannol.
- Nid oedd 1 cyfrif o'r 4 yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth gyflwyno hunaniaeth gorfforaethol y sefydliad.

Meysydd i'w Datblygu:

- Gwneud yn siŵr bod pob neges a bostiwyd ar y cyfrif Saesneg hefyd yn ymddangos ar y cyfrif Cymraeg.

- Gwneud yn siŵr bod hashnodau yn Gymraeg.
- Gwneud yn siŵr bod unrhyw destun neu graffeg sy'n ymddangos mewn fideos ar gael yn Gymraeg.

Gweithredoedd:

- **LinkedIn – Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful:** Mae enw'r proffil wedi'i ddiweddarau i sicrhau cyflwyniad dwyieithog llawn. Mae dolen i'r wefan Gymraeg wedi'i hychwanegu at y bywgraffiad, ac mae'r ddolen Instagram Cymraeg wedi'i chynnwys yn y bio Instagram Saesneg. Mynychodd Cyfathrebu Corfforaethol gyfarfod i drafod sicrhau bod yr holl ddelweddau, fideos a chynnwys sain ar gael yn Gymraeg. Cytunwyd ar drefniadau monitro chwarterol.
- **Facebook – Llyfrgelloedd:** Rhoddwyd cefnogaeth i wasanaethau'r Llyfrgell i sicrhau cydymffurfiaeth a dealltwriaeth o'r broses fonitro chwarterol.
- **Facebook – Canolfan Hamdden:** Cafodd y fersiwn Gymraeg o dudalen y Ganolfan Hamdden ei nodi a'i gwneud yn fwy amlwg. Mae hefyd wedi cael ei fonitro i sicrhau ei fod yn cydymffurfio.
- **Cyfarfod â TG:** Cynhaliwyd cyfarfod gyda'r adran TG i nodi pob deiliad cyfrif cyfryngau cymdeithasol a sicrhau bod pob is-gyfrif yn bodloni gofynion cydymffurfio. Mae'r cyfrifon hyn bellach wedi'u cynnwys mewn monitro chwarterol, gyda'r canlyniadau yn cael eu rhannu gyda thimau perthnasol yn ogystal â CMT a UDRh.
- **Hunaniaeth Gorfforaethol:** Mae archwiliad o hunaniaeth gorfforaethol wedi'i drefnu ar gyfer Chwarter 1 y cyfnod monitro nesaf. Yn dilyn yr archwiliad, bydd ffurflenni yn cael eu cyhoeddi i gyfarwyddiaethau a thimau i gefnogi unrhyw ddiweddariadau neu gamau cywiro angenrheidiol.

ADRAN 3:

CYNNYDD AR STRATEGAETH 5 MLYNEDD Y GYMRAEG 2022-27:

Strategaeth y Gymraeg 2022-27:

Er mwyn helpu i adeiladu diwylliant ac ethos cadarnhaol o amgylch yr iaith Gymraeg, ac i greu cyfleoedd ystyrlon i staff ei defnyddio, mae Safonau'r Gymraeg yn gweithredu ochr yn ochr â Strategaeth Gymraeg y Cyngor o fewn CBSMT.

Gweithio mewn Partneriaeth

Mae gweithio mewn partneriaeth yn parhau i fod yn nodwedd gref ym Merthyr Tudful ar gyfer datblygu'r Gymraeg a Diwylliant. Mae'r rhanddeiliaid allweddol canlynol yn darparu ystod o gyfleoedd a chefnogaeth i ddatblygu'r Gymraeg:

- Menter Iaith Merthyr Tudful a Chanolfan Soar
- Dysgu Cymraeg Morgannwg.
- Yr Urdd.
- Ysgolion Cyfrwng Cymraeg a Saesneg ym Merthyr Tudful.
- Ysgol Gyfun Rhydywaun.
- Y Coleg Merthyr Tudful.
- Mudiad Meithrin.
- Y Gwasanaeth Ieuencid.
- Dysgu Oedolion yn y Gymuned.

Mae gan y partneriaid hefyd ystod o weithgareddau sy'n cael eu rhannu gyda'r Fforwm Cymraeg mewn Addysg sy'n cefnogi'r gwaith o weithredu'r WESP a'r Strategaeth Gymraeg.

Mae'r canlynol yn amlinellu'r cynnydd parhaus o fewn y Strategaeth ar gyfer blwyddyn ariannol 2025-26.

Nod Strategol 1:

Nod Trosfwaol: Mae gan Blant a Phobl Ifanc ddigon o gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg bob dydd.

Mae cynnydd da yn cael ei wneud yn erbyn y blaenoriaethau a'r targedau a amlinellir yn Strategaeth y Gymraeg. Mae'r canlynol yn cyflwyno crynodeb o'r allbynnau / gweithgareddau:

- Mae amrywiaeth o gyfleoedd wedi'u datblygu i gefnogi plant a phobl ifanc mewn lleoliadau cyfrwng Saesneg i gysylltu'n gadarnhaol â'r Gymraeg y tu allan i leoliad yr ysgol. Mae'r rhain wedi'u hamlinellu yn y gweithgaredd cymunedol a'r prosiectau isod. Mae Adroddiad Blynyddol y Gymraeg mewn Addysg hefyd yn rhoi trosolwg cynhwysfawr o'r gweithgareddau hyn.
- Mae'r ddarpariaeth a'r safonau yn y Gymraeg ar draws ysgolion cyfrwng Cymraeg a Saesneg yn parhau i wella fel yr amlinellir yng ngweithgareddau gwella ysgolion a chanlyniadau Arolygiadau Estyn. Mae adroddiadau cadarnhaol wedi cael eu derbyn mewn ysgolion fel Ynysowen, Gellifaelog, Caedraw a Greenfields.
- Mae cynnydd digonol yn cael ei wneud tuag at bob person ifanc sy'n gadael yr ysgol gyda chymhwyster yn y Gymraeg. Yn 2025 (blwyddyn academaidd) gadawodd 74% o bobl ifanc sy'n gadael Ysgolion Uwchradd Cyfrwng Saesneg gyda chymhwyster Cymraeg. Mae hwn yn faes allweddol i'w ddatblygu yng nghynllun gwella Cymraeg mewn Addysg.
- Ar hyn o bryd mae nifer/canran y plant sy'n trosglwyddo o Gylchoedd Meithrin i addysg Cyfrwng Cymraeg yn 57.1%. Mae'r swyddog WESP yn gweithio gyda phartneriaid a'r tîm Blynyddoedd Cynnar i ddatblygu'r maes hwn.

Nod Strategol 2:

Nod Trosfwaol: Mae Merthyr Tudful yn Fwrdeistref Sirol sydd â'r Gymraeg yn rhan annatod o'i gweithgareddau cymdeithasol a dinesig.

Mae cynnydd da wedi'i wneud yn erbyn y nod strategol hwn. Mae amrywiaeth eang o ddigwyddiadau Cymraeg a diwylliannol wedi'u cyflwyno mewn partneriaeth, ochr yn ochr â gweithgareddau a drefnir yn annibynnol gan bartneriaid sydd hefyd yn hyrwyddo'r Gymraeg.

Mae'r rhestr isod yn tynnu sylw at weithgareddau cymunedol sefydledig sydd bellach yn chwarae rhan ganolog wrth gyflawni Strategaeth a Safonau'r Gymraeg, yn ogystal â rhai dulliau mwy newydd. Nid yw hon yn rhestr gynhwysfawr:

Digwyddiadau Gyrfaoedd:

Mae'r Bartneriaeth Busnes, Addysg Gyda'n Gilydd (BETP) wedi parhau i hyrwyddo'r Gymraeg ar draws ysgolion Merthyr drwy gyflwyno ystod o weithgareddau a arweinir at gyflogwyr, sy'n gyfoethog yn ddiwylliannol ac sy'n canolbwyntio ar sgiliau sy'n tynnu sylw at werth dwyieithrwydd yn y Gymru fodern. Eleni, cryfhaodd y BETP ei gyfraniad i Cymraeg 2050 drwy ymgorffori'r Gymraeg mewn STEM, arddangos modelau rôl dwyieithog, a chreu cyfleoedd gwirioneddol i ddisgyblion brofi'r Gymraeg fel iaith weithle fyw.

- Darparodd y STEM Lego League, a gyflwynwyd mewn partneriaeth â Tilbury Douglas, weithdai codio, peirianeg a datrys problemau ymarferol drwy gyfrwng y Gymraeg yn ein hysgolion cynradd cyfrwng Cymraeg. Dangosodd hyn i'r disgyblion fod y Gymraeg yn cael ei defnyddio'n hyderus mewn diwydiannau technegol ac arloesol.
- Cefnogodd BETP Ddiwrnod Cymraeg yn y Gweithle BCA, lle rhannodd staff a'r Swyddog WESP eu teithiau personol o ddysgu a defnyddio'r Gymraeg yn broffesiynol, gan helpu disgyblion i ddeall y galw cynyddol am weithwyr Cymraeg eu hiaith.
- Fel rhan o Ddiwrnod Rhyngwladol y Menywod, cyfarfu disgyblion â modelau rôl dwyieithog gan gynnwys Rhuanedd Richards, Cyfarwyddwr Cenhedloedd y BBC, a siaradodd am sut mae'r Gymraeg wedi cryfhau ei gyrfa yn y cyfryngau ac arweinyddiaeth.
- Cyflwynodd BETP a Choleg Merthyr gynulliad Diwrnod Ieithoedd Rhyngwladol ar gyfer disgyblion Blwyddyn 8, gan archwilio hanes yr iaith Gymraeg, y Welsh Not, a phrosiect Patagonia, gan helpu dysgwyr i werthfawrogi gwytnwch a threftadaeth fyd-eang y Gymraeg.
- Ymwelodd sawl grŵp blwyddyn â'r Senedd, lle bu'r disgyblion yn profi'r Gymraeg mewn lleoliadau gwleidyddol ffurfiol a dysgu am bwerau datganoledig, democratiaeth Cymru, a'r Senedd Ieuencid.

Drwy'r gweithgareddau hyn, mae'r BETP wedi parhau i normaleiddio'r defnydd o'r Gymraeg mewn gweithleoedd go iawn, darparu modelau rôl dwyieithog cryf, a chryfhau dealltwriaeth ddiwylliannol a gwleidyddol disgyblion. Drwy gysylltu dysgwyr â chyflogwyr, prosiectau technegol, a phrofiadau Cymraeg dilys, mae'r BETP yn helpu i ddatblygu pobl ifanc hyderus, medrus a dwyieithog sy'n barod i gyfrannu at ddyfodol Cymru.

Criw Cymraeg:

Mae'r Criwiau Cymraeg ar draws ysgolion wedi gweithio i godi ymwybyddiaeth a datblygu dulliau eu hysgolion o ddefnyddio'r Gymraeg. Er enghraifft, yn Santes Tudful, Twynnyrodyn, Pantysgallog ac Abercanaid, mae'r Criwiau wedi gweithio gyda'i gilydd i greu adnoddau i gynorthwyo dysgu trwy recordiadau sain a chaneuon. Yn ogystal, mae Criw Cymraeg Ysgol Y Graig wedi bod yn paratoi ar gyfer GraigFest. Bu Criw Cymraeg Gwaunfarren yn gweithio'n ddiddiwedd i baratoi, trefnu ac arwain eu hEisteddfod ysgol. Yn Ysgol Maes Glas, roedd cefnogaeth i'r Criw Cymraeg yn cynnwys trefnu sesiwn dawnsio clocsio i'r teulu a datblygu dolenni ar gyfer ymweliad â Chanolfan yr Urdd.

Diwrnod Shwmae Su'mae

Er mwyn parhau i gryfhau proffil y Gymraeg ar draws Merthyr Tudful, cyflwynwyd dathliad Diwrnod Shwmae/Su'mae eleni ar draws saith lleoliad cymunedol, gan gynnig ystod eang o weithgareddau diwylliannol, creadigol a chyfeillgar i deuluoedd sydd wedi'u cynllunio i hyrwyddo'r defnydd bob dydd o'r Gymraeg. Dyma ymgais gyntaf y Cyngor ar y model hwn.

Cynhaliwyd digwyddiadau yn Amgueddfa Cyfarthfa, Llyfrgell Merthyr Tudful, Canolfan Gymunedol Treharris, Tŷ Injan Dowlais, Clwb Crown, Safle'r Clastir, a Theatr Soar, gan ddod â phrofiadau Cymraeg yn uniongyrchol i'r lleoedd lle mae pobl yn byw, yn dysgu ac yn cymdeithasu. Bu pum ysgol yn perfformio drwy gydol y dydd, gan gynnwys tua 50–75 o ddisgyblion, a chyfrannodd 14 o stondinwyr at y rhaglen, gyda chefnogaeth partneriaid gan gynnwys Mudiad Meithrin, Menter Iaith Merthyr Tudful, Dysgu Cymraeg Morgannwg, a sefydliadau lleol eraill.

Roedd gweithgareddau fel dawnsio clocsiau, gemau'r Urdd, celf a chrefft, adrodd straeon, teithiau tywys, a gweithdai cyfrwng Cymraeg yn sicrhau bod plant, pobl ifanc a theuluoedd yn gallu ymgysylltu â'r Gymraeg mewn ffordd bleserus a hygyrch. Denodd Safle'r Clastir y nifer uchaf o ymwelwyr, gyda thua 500 o fynychwyr, gan gyfrannu at ymgysylltiad cymunedol cryf ac adborth cadarnhaol gan gyfranogwyr a stondinwyr.

Derbyniwyd y digwyddiad yn gynnes ac roedd yn dangos ysbryd cydweithredol gyda phresenoldeb amrywiol ar draws lleoliadau. Cynhaliodd y digwyddiad hefyd am yr ail flwyddyn yn olynol gig gyda'r nos yng Nghlwb Crown gyda bandiau Cymraeg, a gafodd nifer gymedrol o fynychwyr ac sy'n darparu sylfaen i adeiladu arno ar gyfer 2025/26. Ar y cyfan, parhaodd Diwrnod Shwmae/Su'mae i hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg ym mywyd cymunedol bob dydd, darparu cyhoeddusrwydd cadarnhaol i'r

iaith ar draws y sir, a chyfrannu at nodau ehangach Cymraeg 2050 drwy greu cyfleoedd cynhwysol ac ystyrion i bobl o bob oed brofi a mwynhau'r Gymraeg. Fodd bynnag, rhoddwyd ystyriaeth i'r dull a gymerwyd a bydd adborth o'r digwyddiad yn cael ei ystyried yn y digwyddiad 2026-7.

Ffair Nadolig

Cynhaliwyd y Ffair Nadolig Gymraeg Flynyddol yng Nghanolfan Hamdden Merthyr Tudful ac unwaith eto daeth â hwyl Nadoligaidd i'r gymuned wrth hyrwyddo'r Gymraeg mewn amgylchedd diddorol a chyfeillgar i'r teulu.

Denodd y digwyddiad ymwelwyr cryf drwy gydol y dydd, gydag ymwelwyr yn mwynhau awyrgylch bywiog gyda chynnydd o'r flwyddyn flaenorol yn dangos llwyddiant a datblygiad y Gymraeg ym Merthyr Tudful.

Roedd amrywiaeth eang o nwyddau wedi'u gwneud â llaw a chrefft, a rhaglen lawn o berfformiadau cyfrwng Cymraeg. Cyflwynodd disgyblion o Ysgol Gymraeg Rhydygrug, Ysgol y Graig, ac Ysgol Gynradd Parc Cyfarthfa, ynghyd â Chylch Meithrin Pentrebach, eitemau cerddorol Nadoligaidd, gyda chefnogaeth perfformiadau gan Glwb Amrywio Soar, Ysgol Gerdd Cerys Driscoll, a'r Gerddorfa, a ychwanegodd elfen glasurol dymhorol.

Mwynhaodd teuluoedd amrywiaeth o weithgareddau gan gynnwys ymweliad gan Sion Corn, Dawnsio gyda Dwynwen, a sesiynau celf a chrefft dan arweiniad Soar, pob un ohonynt yn cyfrannu at ddatliad cynnes a chroesawgar o ddiwylliant Cymru.

Cymerodd deuddeg busnes lleol a Chymraeg - megis Siop Soar, Gwaith Llaw Crafft, Cadw Sŵn, Yr Hen Lyfrgell Porth, ac eraill - ran yn y farchnad, gan gynnig cynnyrch o safon uchel a chefnogi'r economi leol. Roedd partneriaid gan gynnwys Mudiad Meithrin, Menter Iaith Merthyr Tudful, Dysgu Cymraeg Morgannwg, Llyfrgell Merthyr Tudful, Coleg Merthyr, ac Ysgolion Bro hefyd yn bresennol, gan hyrwyddo cyfleoedd cyfrwng Cymraeg a rhaglenni cymunedol.

Roedd adborth cadarnhaol gan fynychwyr yn tynnu sylw at yr awyrgylch cynhwysol, y cydbwysedd o weithgareddau teuluol am ddim a chyfleoedd siopa, a'r presenoldeb Cymraeg cryf drwy gydol y digwyddiad. Mae'r Ffair Nadolig yn parhau i chwarae rhan bwysig wrth gryfhau ymgysylltu â'r gymuned a dathlu'r Gymraeg ar draws y Fwrdeistref Sirol.

Dydd Gŵyl Dewi

Daeth ein dathliadau Dydd Gŵyl Dewi ym Merthyr Tudful eleni â'r gymuned at ei gilydd mewn arddangosfa fywiog o falchder a threftadaeth ddiwylliannol Gymreig. Ariannwyd hyn fel rhan o gronfa Dydd Gŵyl Dewi Llywodraeth Cymru. Roedd y ffocws yn canolbwyntio ar rôl Merthyr Tudful yn y Mabinogion, cyfres o straeon a chwedlau a gyfieithwyd gan yr Arglwyddes Charlotte Guest.

Ymgysylltodd 'Chwedlau'n dod yn fyw' ag ysgolion, grwpiau lleol a thrigolion mewn sawl digwyddiad ar draws y Fwrdeistref Sirol. Roedd storïwr, celf a chrefft, cerddoriaeth fyw, her goginio ymhlith rhai o'r gweithgareddau a drefnwyd gan y Cyngor a'n partneriaid. Roedd ein partneriaid yn cynnwys Llyfrgelloedd Merthyr Tudful, Amgueddfa Castell Cyfarthfa, Sefydliad Cyfarthfa a Theatr Soar.

Roedd y niferoedd a'r cyfranogiad brwdfrydig yn adlewyrchu ysbryd ac ymrwymiad dwfn y gymuned i ddathlu ein hunaniaeth a rennir, gan wneud Dydd Gŵyl Dewi eleni yn un o'n mwyaf cofiadwy hyd yn hyn.

Cynhadledd

Cynhaliwyd Cynhadledd y Gymraeg ar 19 Mehefin 2025 yng Nghanolfan Fusnes Orbit, gan ddod â swyddogion y Cyngor, partneriaid lleol a sefydliadau rhanbarthol at ei gilydd i fyfyrion ar dair blynedd o gynnydd a llunio'r camau nesaf ar gyfer cynlluniau gweithredol Strategaeth Gymraeg a Strategaeth Gymraeg mewn Addysg Merthyr Tudful.

Roedd y digwyddiad yn canolbwyntio ar dair thema—Datblygu'r Gweithlu, y Daith Ddysgu, a Hyrwyddo a Marchnata—pob un wedi'i gyflwyno trwy gyflwyniadau ac yna trafodaethau bord gron wedi'u cynllunio i gasglu syniadau a ffyrdd ymarferol ymlaen.

Agorodd y gynhadledd gydag anerchiad Cymraeg gan y Cyfarwyddwr Addysg a pherfformiad o'r Gân Merthyr, cyn i'r Gwir Anrhydeddus Mark Drakeford AS draddodi prif araith yn cyfeirio at Cymraeg 2050, Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg, a datblygiadau polisi cenedlaethol.

Roedd y cyflwyniadau yn arddangos partneriaethau llwyddiannus ar draws y Blynyddoedd Cynnar, ysgolion, dysgu cymunedol, a sefydliadau Cymraeg, gan dynnu sylw at gynnydd diriaethol a modelau cydweithredol sy'n cefnogi canlyniadau WESP. Ymatebodd y mynychwyr yn gadarnhaol, gan gyfrannu syniadau newydd a mynegi gwerthfawrogiad am y cyfle i rannu heriau ac atebion gyda chydweithwyr a phartneriaid cyfrwng Cymraeg.

Mae'r mewnwelediadau a gasglwyd wedi cael eu defnyddio'n uniongyrchol yn llywio cynllunio ar gyfer gweddill blynyddoedd y Strategaeth Gymraeg a cham nesaf y WESP. Roedd y mewnwelediadau hyn yn cynnwys bod cryfhau datblygiad y Gymraeg yn dibynnu ar ehangu mynediad, magu hyder, a normaleiddio defnydd bob dydd. Pwysleisiodd y cyfranogwyr gymorth ymarferol fel cyfleoedd dysgu hyblyg, manau sgwrsio anffurfiol, offer digidol, a mynediad at diwtoriaid. Roedd dilyniant cryf o'r blynyddoedd cynnar i fod yn oedolion, gyda rhieni yn cymryd rhan weithredol, yn hanfodol, ochr yn ochr â chydweithio ar draws ysgolion, clystyrau a phartneriaid cymunedol. Er mwyn normaleiddio'r Gymraeg, tynnodd y grŵp sylw at yr angen am welededd cyson ar draws busnesau, manau cyhoeddus, cyfryngau cymdeithasol a chyfathrebu'r cyngor, gan sicrhau bod yr iaith yn teimlo'n naturiol, yn hygyrch ac wedi'i hymgorffori ym mywyd bob dydd.

Cynllun Cerddoriaeth Cenedlaethol

Fel yn y blynyddoedd blaenorol, mae Upbeat Music a'r Gwasanaeth Celf wedi darparu cyfleoedd diwylliannol Cymreig i bob Ysgol Gynradd yn y Fwrdeistref Sirol. Mae rhai ysgolion hefyd wedi cael y cyfle i weithio gyda Stick2 ac wedi cael Gweithdai Telyn gyda Bethan Nia. Ymwelodd BBC NOW hefyd â Merthyr Tudful ar gyfer digwyddiad ochr yn ochr i Blant a Phobl Ifanc.

Eisteddfod Clwstwr 2026

Mae ysgolion ar draws y clystyrau wedi parhau i drefnu Eisteddfodau llwyddiannus, sydd wedi profi'n effeithiol iawn wrth hyrwyddo'r Gymraeg—yn enwedig yn ein lleoliadau cyfrwng Saesneg. Mae'r digwyddiadau hyn wedi darparu cyfleoedd gwerthfawr i ddisgyblion o ysgolion cyfrwng Saesneg a chyfrwng Cymraeg i ymgysylltu â'r iaith mewn amgylchedd dathlu, diwylliannol gyfoethog. Eleni, cyflwynodd Clwstwr Cyfarthfa a Chlwstwr BCA Eisteddfodau clwstwr arbennig o drawiadol, gan arddangos ystod eang o berfformiadau cyfrwng Cymraeg a chryfhau cydweithio rhwng ysgolion.

Eisteddfod yr Urdd – Rowndiau Rhanbarthol 2025-26

Yn y cystadlaethau rhanbarthol, cyflawnodd disgyblion o sawl ysgol gynradd ac uwchradd leol ganlyniadau rhagorol ar draws ystod o categorïau. Yn yr adran gynradd, sicraodd Rhyd y Grug y wobwr gyntaf yn y parti unsain Blwyddyn 6 ac iau a'r ail wobwr yn y gystadleuaeth dawnio gwerin. Enillodd yr ysgol hefyd y trydydd safle yn y categorïau llefaru unigol ar gyfer Blynyddoedd 2 ac iau, a Blynyddoedd 3 a 4, yn ogystal â'r cyntaf a'r ail safle yn y canu unigol Blwyddyn 5 a 6, a'r trydydd safle yn y llefaru unigol Blwyddyn 5 a 6. Dathlodd Santes Tudful ganlyniad cyntaf yn y llefaru unigol Blwyddyn 5 a 6. Ymhlith categorïau'r dysgwyr, enillodd Ysgol y Graig y trydydd safle yn llefaru unigol Blwyddyn 3 a 4, y cyntaf a'r trydydd safle yn llefaru unigol Blwyddyn 5 a 6, a'r ail safle yn llefaru grŵp Blwyddyn 6 ac iau. Yn yr adran uwchradd, enillodd Ysgol Pen y Dre y wobwr gyntaf ym mherfformiad sîn Blwyddyn 7–9. Mae'r canlyniadau hyn yn adlewyrchu'r ymrwymiad a'r dalent gref a ddangosir gan ddisgyblion ar draws yr holl ysgolion sy'n cymryd rhan.

Cyfleoedd ar gyfer dysgu teuluol:

Mae Ysgolion Bro (CFS) wedi cynnal sawl digwyddiad Cymraeg eleni sy'n cynnwys:

- Mae tîm yr Ysgolion Bro wedi canolbwyntio ar hyrwyddo'r Gymraeg drwy ymgysylltu â'r teulu a'r gymuned, gan gynnig cyfleoedd anffurfiol a hygyrch i ddefnyddio a dysgu Cymraeg.
- Sefydlwyd bore coffi rhieni yn Galon Las i annog ymgysylltu â safle Gurnos; er bod y presenoldeb yn fach, roedd yr adborth yn gadarnhaol a mynegodd rhieni ddiddordeb mewn dysgu ymadroddion Cymraeg syml. Mae cynlluniau'n cael eu harchwilio i ddatblygu caffï Cymraeg mewn ymateb i hyn.

- Yn Ysgol Santes Tudful, cynhaliwyd ystod eang o weithgareddau i'r teulu, gan gynnwys gweithdai crochenwaith, clybiau garddio ar ôl ysgol, sesiynau garddio haf, gweithgareddau ysgol goedwig, a digwyddiad crochenwaith Nadolig, i gyd yn denu presenoldeb cryf.
- Cynhaliodd Ysgol Rhydygrug sesiynau amrywiol i'r teulu fel gweithgareddau aros a chwarae, digwyddiadau Diwrnod Chwarae Rhyngwladol, ysgol goedwig i'r teulu, gweithdai sglefrfyreddio, a sesiynau crochenwaith, gan gryfhau'r berthynas rhwng staff a theuluoedd.
- Mae mwy o ymgysylltiad rhieni wedi galluogi staff i gyfeirio teuluoedd at wasanaethau cymorth ehangach, gan gynnwys yr Hwb Cymorth Cynnar, Cyngor ar Bopeth ac i gyrsiau Cymraeg drwy Dysgu Cymraeg Morgannwg.
- Cynhaliodd pedair ysgol sesiynau dawnsio clocsio i'r teulu rhwng 2–4 Mawrth i ddathlu Dydd Gŵyl Dewi.
- Sefydlodd Ysgol Heolgerrig fore coffi Cymraeg wythnosol gyda chefnogaeth tîm yr Ysgolion Bro, gyda phresenoldeb cryf drwy gydol tymor yr hydref.
- Yn Ysgol Greenfield, roedd cefnogaeth i'r Criw Cymraeg yn cynnwys trefnu sesiwn dawnsio clocsio i'r teulu a datblygu dolenni ar gyfer ymweliad â Chanolfan yr Urdd.
- Ail-gydlwyd prosiect gemau maes chwarae Cymru rhwng Ysgol Bedlinog ac Ysgol Rhydygrug eleni, gan ehangu cyfleoedd i blant ddefnyddio'r Gymraeg drwy chwarae.

Cyfleoedd Partner

Yr Urdd

Mae timau leuenctid a Chymuned yr Urdd wedi parhau i chwarae rôl allweddol wrth hyrwyddo'r Gymraeg ymhlith plant a phobl ifanc ledled Merthyr Tudful, gan gynnig ystod eang o gyfleoedd diwylliannol, cymdeithasol ac addysgol drwy gyfrwng y Gymraeg.

Gweithgareddau'r Swyddog leuenctid

- Mae Cangen yr Urdd Merthyr wedi darparu lle croesawgar i ddisgyblion Blwyddyn 6–8 gymdeithasu a mwynhau gweithgareddau yn Gymraeg, gyda 16 o bobl ifanc yn mynychu ers agor a chyfranogiad rheolaidd gan ddisgyblion sy'n cynrychioli pum ysgol wahanol.
- Mae clybiau Cymraeg amser cinio yn Cyfarthfa, Pen y Dre a'r Bendigaid Carlo Acutis wedi ymgysylltu â dros 100 o ddisgyblion (379 o gysylltiadau), gan gynnig gemau a sesiynau sgwrsio i annog defnydd anffurfiol o'r Gymraeg. Bu grŵp o Ben y Dre hefyd yn cystadlu yn Eisteddfod yr Urdd eleni.
- Yn Ysgol Rhydywaun, mae'r Fforwm leuenctid yn parhau i ffynnu, gyda chynulliadau yn cael eu cyflwyno i Flynyddoedd 7–10 a'r Chweched Dosbarth, a dau ddisgybl yn cael eu cefnogi ar brofiad gwaith yng Nghanolfan Soar.

- Traddodwyd cynullïadau i ddisgyblion Blwyddyn 6 yn Ysgol Santes Tudful, ochr yn ochr ag ymweliad gan Mistar Urdd fel rhan o'r daith genedlaethol.
- Fel rhan o Ddiwrnod Shwmae Su'mae, cynhaliwyd Disgo Tawel hynod lwyddiannus ar gyfer Blwyddyn 7 yn Ysgol Cyfarthfa, a fynychwyd gan dros 60 o ddisgyblion, a chyfrannodd yr Urdd at ddathliadau canol y dref.
- Cefnogodd y tîm hefyd sesiynau celf hanner tymor i blant mewn partneriaeth â Chanolfan Soar.
- Yng Ngholeg Merthyr, cyflwynodd yr Urdd ddigwyddiad pobi Nadolig i 30 o ddysgwyr ADY a sesiynau ar bwysigrwyd y Gymraeg yn y gweithle, gyda diwrnod gweithgareddau Pasg wedi'i gynllunio ar gyfer mis Mawrth.

Gweithgareddau Swyddogion Cymunedol

- Cynhaliwyd taith breswyl i Gaerdydd ar gyfer disgyblion cynradd cyfrwng Cymraeg ym mis Ebrill, gyda phedwar disgybl o Ferthyr yn mynychu.
- Cymerodd disgyblion o Ben y Dre, Abercanaid, RhydyGrug, Rhydywaun a Greenfield ran yng nghystadleuaeth Celf a Chrefft rhanbarthol Cymoedd Morgannwg.
- Cyflwynwyd cynullïadau hyrwyddo Gwersylloedd Haf i Flynyddoedd 4–6 yn Santes Tudful a Gellifaelog.
- Roedd ysgolion Merthyr yn cael eu cynrychioli'n dda yn Eisteddfod Genedlaethol yr Urdd ym Margam, gan gynnwys Rhydywaun, Afon Taf, Santes Tudful, Gellifaelog a Pantysgallog.
- Cymerodd un disgybl o Ferthyr ran yn y daith i Gatalwnia ym mis Gorffennaf.
- Cynhaliwyd Diwrnod Hwyl Merthyr am ddim ym mis Awst i ddisgyblion cyfrwng Cymraeg ym Mlynnyddoedd 4–6.
- Cefnogodd yr Urdd bartneriaid ym Miri Mawr Merthyr ym mis Medi.
- Ymgysylltodd Jambori Merthyr ym mis Hydref â 353 o ddisgyblion o ysgolion cyfrwng Saesneg a 120 o ysgolion cyfrwng Cymraeg.
- Cynhaliwyd Diwrnodau Hwyl Cymru ym Medlinog a Gwaunfarren, gan ddarparu sesiynau cyfrwng Cymraeg pleserus i ddisgyblion cyfrwng Saesneg.
- Cyflwynwyd cynullïadau sy'n hyrwyddo Gwersylloedd Haf yr Urdd ym mis Ionawr yn RhydyGrug, Santes Tudful ac YsgolyGraig.
- Ymwelodd Taith yr Urdd Mistar â Santes Tudful a safle y Gurnos, gan godi arian ar gyfer Eisteddfodau lleol a rhanbarthol.

- Parhaodd teithiau a chystadlaethau drwy gydol y flwyddyn, gan gynnwys taith i Lundain, Eisteddfodau Cylch Rhanbarthol, a chystadlaethau rhanbarthol cynradd ac uwchradd.

Darpariaeth Chwaraeon

- Roedd clybiau chwaraeon cyfrwng Cymraeg wythnosol, gan gynnwys sesiynau aml-chwaraeon a gymnasteg yn RhydyGrug a Santes Tudful, yn ymgysylltu â 52 o blant bob wythnos, gan hyrwyddo iechyd, lles a chyfranogiad cyfrwng Cymraeg. Maent hefyd wedi cefnogi ysgolion cyfrwng Saesneg.

Tîm Mudiad Meithrin a'r Blynyddoedd Cynnar

- Ar hyn o bryd mae'r rhaglen Dechrau'n Deg yn datblygu tri Cylchoedd Meithrin newydd, a ariennir gan Lywodraeth Cymru, a fydd yn creu 38 o leoedd gofal plant Cymraeg ychwanegol. Gallai hyn godi i 102 o leoedd ychwanegol os bydd lleoliadau yn cyflwyno dwy sesiwn y dydd wrth i'r galw godi.
- Mae pum grŵp Ti a Fi a grŵp Ffrindiau'r Dyfodol yn cael eu cyflwyno ar draws y fwrdeistref, ac mae pob un ohonynt yn parhau i fod yn dda.
- Mae lleoliadau'r Blynyddoedd Cynnar wedi nodi amrywiaeth o ddigwyddiadau drwy gydol y flwyddyn i ddathlu a hyrwyddo'r iaith a'r diwylliant Cymraeg.
- Mae'r tîm Blynyddoedd Cynnar wedi cefnogi a chyflwyno nifer o fentrau Cymraeg i gryfhau'r cynnig lleol.
- Mae llyfrau stori Cymraeg ychwanegol ar gael i deuluoedd a lleoliadau Blynyddoedd Cynnar drwy Wasanaeth Llyfrgelloedd Merthyr a phrosiect Dyffryn Merthyr ac Aberfan, gan wella cyfleoedd ar gyfer datblygiad iaith cynnar ymhellach.
- Mae'r Awdurdod Lleol wedi cynnal arolwg rhieni gyda theuluoedd oedran meithrin ynglŷn â dewis ysgol. Mae un ar ddeg o argymhellion wedi'u nodi i gryfhau'r broses o hyrwyddo addysg cyfrwng Cymraeg o enedigaeth ymlaen. Ymhlith y ffactorau sy'n effeithio ar ddewis rhieni roedd dyrchafiad, brodyr a chwiorydd a mewnbwn gan deulu a ffrindiau. Roedd y rhesymau dros beidio ag anfon plant i gyfrwng Cymraeg yn cynnwys pellter, diffyg Cymraeg gan rieni ac felly anallu i gefnogi gyda gwaith cartref.
- Mae sawl sesiwn Miri Mawr, sy'n sesiynau addysg Gymraeg wedi'u targedu at rieni, wedi'u cwblhau ym Merthyr Tudful eleni i annog Addysg Cyfrwng Cymraeg.

Menter Iaith/Canolfan Soar:

Canolfan Soar yw Cartref Hwyl ym Merthyr Tudful unwaith eto gyda'i amrywiaeth eang o gyfleoedd i unrhyw un o unrhyw oedran. Ar wahân i Fenter Iaith Merthyr Tudful, mae gan sefydliadau pwysig eraill yn lleol ac yn genedlaethol fel Dysgu Cymraeg Morgannwg a'r Urdd bresenoldeb parhaol yma hefyd. Mewn cydweithrediad â nhw, ac eraill, mae Canolfan Soar wedi gallu cyflwyno rhaglen drawiadol o weithgareddau a digwyddiadau.

Mae'r rhain wedi cynnwys;

- Clwb darllen wythnosol i ddechreuwyr yn y Gymraeg;
- Grwpiau sgwrsio anffurfiol i oedolion;
- Sesiynau Celf a Chrefft;
- Boreau Coffi;
- Nosweithiau Meic Agored;
- Gweithdai Drama;
- Ti a Fi (cydweithrediad â Mudiad Meithrin);
- Cyrsiau Cymraeg;
- Dathliadau Mari Lwyd;
- Ysgol Roc;
- Lansio llyfrau a digwyddiadau gydag awduron.

Y Coleg:

Mae'r Coleg wedi dangos cynnydd cryf a chynaliadwy wrth hyrwyddo'r Gymraeg drwy amrywiaeth eang o weithgareddau deniadol a chynhwysol. Mae dysgwyr yn gynyddol hyderus wrth ddefnyddio'r Gymraeg mewn perfformiadau, gweithdai a digwyddiadau, gyda thwf amlwg yn y Gymraeg llafar ac mewn cyfranogiad mewn gwaith creadigol dwyieithog. Mae cynhyrchu deunyddiau dwyieithog a lefel uchel o ymgysylltiad mewn gweithgareddau â thema Gymraeg wedi helpu i greu hunaniaeth Gymraeg gweladwy a bywiog ar draws cymuned y Coleg.

Mae cyfranogiad diwylliannol wedi'i gryfhau drwy weithdai amrywiol, gwyliau a phartneriaethau â grwpiau lleol, gan gefnogi cyfranogiad ehangach yn y gymuned ac ymgysylltiad traws-genedlaethau. Mae dysgwyr hefyd wedi ennill sgiliau gwerthfawr drwy gynllunio a chyflwyno digwyddiadau, gan gyfrannu at eu datblygiad personol a'u hyder. Mae'r gwaith hwn yn cael effaith barhaol, gyda diddordeb cynyddol yn y Gymraeg a'i diwylliant, mwy o gyfranogiad y tu hwnt i weithgareddau trefnedig, a sylfaen gadarn ar gyfer ehangu cyfleoedd dwyieithog yn y dyfodol.

Nod Strategol 3

Nod cyffredinol: cynnydd yn y defnydd o'r Gymraeg ar draws yr holl weithlu.

Mae cynnydd da yn parhau i gael ei wneud yn erbyn y nod strategol hwn. Mae datblygu'r gweithlu wedi parhau i fod yn flaenoriaeth ganolog yn ymagwedd y Cyngor at weithredu, cryfhau ac ymgorffori Safonau'r Gymraeg. Mae cydweithredu trawsgyfarwyddiaethau, ochr yn ochr ag ymgysylltu effeithiol ag ystod eang o bartneriaid allanol, wedi bod yn allweddol i yrru'r gwaith hwn ymlaen a chefnogi gwelliant parhaus.

Mae'r canlynol yn grynodeb o'r allbynnau / gweithgareddau:

- Mae'r Cyngor yn parhau i fod yn aelod gweithgar o Grŵp Deddf, Rhwydiaith a Cymraeg i Bawb.
- Mae rhestr o wirfoddolwyr mewn rhai adrannau wedi'i diweddarau, ac mae ymgais o hyd i sicrhau bod gan bob cyfarwyddiaeth o leiaf un siaradwr Cymraeg i gefnogi eu cydweithwyr. Mae gwaith yn parhau yn y maes hwn gyda hyfforddiant ar sgiliau Cymraeg yn cael ei gynnal ar gyfer tîm y Ganolfan Alwadau yn ystod y misoedd nesaf.
- Mae cylch monitro Cymraeg newydd wedi'i ddatblygu i gryfhau cydymffurfiaeth â Safonau'r Gymraeg a sicrhau bod staff yn gwbl ymwybodol o'u cyfrifoldebau wrth ddarparu gwasanaethau bob dydd. Bydd y monitro yn cael ei gyflwyno yn ystod chwarter cyntaf y flwyddyn a bydd yn darparu dull strwythuredig o adolygu arfer, nodi meysydd i'w gwella, a chefnogi timau i fodloni disgwyliadau yn gyson. Bydd y fframwaith monitro rhagweithiol hwn yn helpu i ymgorffori'r Gymraeg yn fwy cadarn ar draws pob adran a sicrhau bod staff yn teimlo'n hyderus ac yn wybodus wrth gyflawni eu rhwymedigaethau

Cyfleoedd Anffurfiol:

- Er mwyn cefnogi staff ac aelodau etholedig i ddysgu a hyrwyddo'r Gymraeg, cyflwynodd y Cyngor fenter gair/ymadrodd Cymraeg yr wythnos y llynedd, sydd wedi parhau drwy gydol y cyfnod adrodd hwn. Bob wythnos, mae ymadroddion Cymraeg byr ac ymarferol yn cael eu rhannu drwy'r Bwletin Adnoddau Dynol, yn cyd-fynd â Safon y Gymraeg sy'n cael ei hamlygu yn y Bwletin Pobl a Pherfformiad. Mae hyn yn rhan o'r fenter barhaus 'Welsh Corner', sydd wedi'i chynllunio i gynyddu gwelededd yr iaith ac annog defnydd bob dydd ar draws y sefydliad.
- Mae llawer iawn o ddeunydd cymorth Cymraeg newydd wedi'i ychwanegu at fewnrwyd y Cyngor i helpu staff i ddefnyddio'r Gymraeg mewn sefyllfaoedd gweithle bob dydd. Mae hyn yn cynnwys adnoddau i ddelio â chyfarfodydd, galwadau ffôn a sefyllfaoedd eraill yn y gweithle. Mae'r adnoddau hyn hefyd yn cynnwys recordiadau sain.

- Mae'r adnoddau bellach yn cynnwys ymadroddion a geirfa wedi'u teilwra ar gyfer senarios penodol fel ateb y ffôn, ymateb i negeseuon e-bost, cyfarch ymwelwyr, a darparu gwasanaeth cwsmeriaid sylfaenol yn Gymraeg.
- Mae recordiadau sain yn cyd-fynd â llawer o'r ymadroddion hyn, gan alluogi staff i glywed ynganiad cywir a magu hyder wrth ddefnyddio'r Gymraeg mewn rhyngweithiadau go iawn.
- Mae hyfforddiant ynganu hefyd ar gael i staff sy'n dymuno gwella eu Cymraeg llafar, ac mae sawl gweithiwr eisoes wedi manteisio ar y cyfle hwn.
- Ar hyn o bryd mae posterï sy'n arddangos ymadroddion allweddol a senarios cyffredin yn y gweithle yn cael eu gosod ar draws adeiladau'r Cyngor i ddarparu awgrymiadau cyflym, gweladwy sy'n cefnogi defnydd Cymraeg bob dydd. Mae'r posterï hyn wedi'u lleoli mewn amrywiaeth o swyddfeydd, gyda'r bwriad o'u cyflwyno ar draws mwy o Swyddfeydd y Cyngor dros y misoedd nesaf.
- Mae'r Cyngor wedi parhau i weithio gyda phartneriaid i gynnal bore coffi yn wythnosol i ddysgwyr a staff sydd wedi colli eu hyder wrth ddefnyddio eu Iaith Gymraeg a chefnogi datblygiad. Mae'n fore coffi anffurfiol lle mae staff y cyngor yn trafod yn Gymraeg ac yn chwarae gemau Cymreig. Mae presenoldeb yn amrywiol ond mae'n cynyddu'n araf.

Cyfleoedd Ffurfiol:

- Mae'r Cyngor yn parhau i weithio mewn partneriaeth â Dysgu Cymraeg Morgannwg i ddarparu cyfleoedd hyfforddi yn y gweithle i staff ac Aelodau Etholedig. Mae hyn yn cynnwys ymgyrch hyrwyddo barhaus i annog staff ac aelodau etholedig i ymgymryd â chyfleoedd hyfforddi Cymraeg drwy sesiynau galw heibio, trwy'r fewnwyd, drwy e-bost, a sesiynau blasu.
- Cyfraddau cwblhau cyrsiau Canolfan Genedlaethol y Gymraeg. Mae'r canlynol yn amlinellu'r rhaglenni a ymgymerwyd:

Rhaglen	Cyfranogwyr
CROESO – RHAN 1	124
CROESO – RHAN 2	113
CROESO YN ÔL – RHAN 1	46
CROESO YN ÔL – RHAN 2	21
GWELLA EICH CYMRAEG – RHAN 1	25
GWELLA EICH CYMRAEG – RHAN 2	1
Y SECTOR GOFAL IECHYD – RHAN 1	2
GOFAL CYMDEITHASOL – RHAN 1	3
ATHRAWON – RHAN 1	2
PENAETHIAID – RHAN 1	2
Cyfanswm	339

- Roedd nifer y staff a ymgymerodd â'r Cwrs Cymraeg 10 awr yn ystod y cyfnod 2025-26 fel a ganlyn:

Cod y Cwrs	Blynyddoedd (Dyddiad)	Misoedd (Dyddiad)	Cyfanswm
Cymraeg Lefel 1	2025	Mawrth	7
		Ebrill	9
		Mai	5
		Mehefin	9
		Gorffennaf	18
		Awst	12
		Medi	12
		Hydref	8
		Tachwedd	4
		Rhagfyr	3
		2025 Cyfanswm	87
	2026	Ionawr	8
		Chwefror	1
		2026 Cyfanswm	9
		Cyfanswm 2025-26	96

- Mae'r rhaglen Sefydlu ar gyfer gweithwyr newydd wedi'i diweddarau gyda gwybodaeth fwy cadarn am ymdrin â chwynion Cymraeg, eu hawliau ar ddefnyddio'r Gymraeg a'r safonau eu hunain wedi'u hychwanegu. Mae hyn yn parhau i fod yn cyd-fynd â'r modiwlau Ymwybyddiaeth Gymreig.
- Roedd nifer y staff a ymgwymerodd â'r broses Sefydlu yn ystod y cyfnod 2025-26 fel a ganlyn:

Blwyddyn	Mynychwyd
2025	73
2026	26

- Cafodd Cwrs Ymwybyddiaeth Iaith Gymraeg gyda dau fodiwl ei gynnis i staff, a dyma'r gyfradd gwblhau.

Cwrs Ymwybyddiaeth Iaith Gymraeg a Diwylliant Modiwl 1	Cyfrif y Cwrs
Ar y Gweill	14
Heb Ddechrau	299
Wedi Pasio	901
Cyfanswm	1214

Cwrs Ymwybyddiaeth Iaith Gymraeg a Diwylliant Modiwl 2	Cyfrif y Cwrs
Ar y Gweill	13
Heb Ddechrau	323
Wedi Pasio	878
Cyfanswm	1214

- Mae cwrs Mynediad 1 dan arweiniad Dysgu Cymraeg Morgannwg yn cael ei gynnal ar hyn o bryd gydag 8 o ddysgwyr.

- Bu ychydig o gydweithwyr sydd wedi ymgymryd â chysiau preswyl.

Argymhellion a Chantau Gweithredu:

1. Parhau i ddatblygu dulliau wedi'u targedu i gynyddu nifer y staff sy'n gallu defnyddio'r iaith yn y gweithle.

Argymhellion

- Adeiladu llwybr datblygu iaith clir, blaengar
- Targedu cymorth yn seiliedig ar rôl, cyd-destun ac angen

Gweithredoedd

- Mapio fframwaith dilyniant haenog
- Alinio pob haen â chymwyseddau ymarferol yn y gweithle
- Darparu offeryn hunanasesu i staff i nodi eu manau cychwyn
- Blaenoriaethu rolau rhyngweithio uchel (blaen tŷ, diogelu, adnoddau dynol)
- Cynnig modiwlau micro penodol i rôl

2. Gwella gwerthuso sgiliau iaith

Argymhellion:

- Gweithredu'r offeryn archwilio sy'n seiliedig ar CEFR yn 2025–26 fel y cynlluniwyd, i wella cysondeb a chymhariaeth data.
- Diweddarau a dadansoddi proffiliau sgiliau iaith gweithwyr yn rheolaidd i dargedu ymyriadau yn effeithiol.

Gweithredoedd:

- Hyfforddi rheolwyr ar ddefnyddio'r fframwaith CEFR.
- Sefydlu adolygiadau blynyddol i olrhain cynnydd mewn caffael sgiliau.

3. Cryfhau monitro chwarterol o safonau'r Gymraeg

Argymhellion:

- Gweithredu'r cylch monitro chwarterol ffurfiol i nodi materion cydymffurfio yn gynharach a chefnogi gwelliant parhaus.
- Datblygu templed monitro safonol i sicrhau cysondeb ar draws meysydd gwasanaeth a galluogi cymhariaeth gliriach o ganlyniadau.
- Cyflwyno canfyddiadau chwarterol i uwch arweinyddiaeth i wella goruchwyliaeth ac atebolrwydd.

Gweithredoedd:

- Cyflwyno adolygiadau chwarterol sy'n cwmpasu meysydd allweddol fel gohebiaeth, gwasanaethau derbyn, cynnwys digidol, arwyddion a chwynion.

- Cynhyrchu adroddiad mewnol byr ar ôl pob chwarter sy'n crynhoi lefelau cydymffurfio, risgiau a chymau cywiro angenrheidiol.

4. Parhau i hyrwyddo ymwybyddiaeth ac ymgysylltu

Argymhellion:

- Cryfhau cyfathrebu mewnol i atgyfnerthu pwysigrwydd cydymffurfiaeth Gymraeg, casglu data, a defnydd bob dydd.
- Dyfnhau ymgysylltiad staff â diwylliant Cymru ac ymrwymadau'r sefydliad yn yr iaith Gymraeg drwy ymgyrchoedd a digwyddiadau wedi'u targedu.
- Sicrhau bod y 3 chyfarwyddiaeth a ymgymerodd â'r Peilot wedi cwblhau'r haen efydd erbyn diwedd y flwyddyn.
- Adeiladu ar ganlyniadau'r cynllun peilot #SiarterShwmaeronment trwy ymgorffori ei egwyddorion yn ehangach ar draws y sefydliad.
- Ehangu hyrwyddo cyfleoedd dysgu Gymraeg ac adnoddau digidol, gan sicrhau eu bod yn parhau i fod yn weladwy ac yn hygyrch.

Gweithredoedd:

- Adnewyddu cynnwys ymwybyddiaeth y Gymraeg o fewn rhaglenni sefydlu a datblygu staff i adlewyrchu safonau a blaenoriaethau sefydliadol wedi'u diweddarau.
- Cyflwyno cyfres o ymgyrchoedd ymgysylltu â'r Gymraeg drwy gydol y flwyddyn, yn cyd-fynd â digwyddiadau cenedlaethol a blaenoriaethau mewnol.
- Datblygu'r fewnwyd ymhellach fel canolbwynt canolog ar gyfer offer, hyfforddiant, canllawiau ac enghreifftiau arfer gorau.
- Cynyddu cyfleoedd ar gyfer defnydd hapus yn y Gymraeg trwy arwyddion wedi'u hadnewyddu, templedi dwyieithog wedi'u diweddarau, ac awgrymiadau yn y gweithle.

Manylion Cyswllt:

Sut i gysylltu â ni Os hoffech gael copi o'r Adroddiad Blynyddol hwn mewn unrhyw fformat arall neu wedi'i gyfieithu i iaith arall, cysylltwch â ni ar:

Ein gwefan: www.merthyr.gov.uk

Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful

Y Ganolfan Ddinesig

Stryd y Castell

Merthyr Tudful

CF47 8AN

Ffôn: (01685) 725000